

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 3

Mars

1955.

Pris 75 öre

Oral

NERVTVÅL

**SKÄNKER
NY FRISKHET
ÅT HUDEN**

**NYTTI
TVÅL**

NU kan Ni få en tvål, som ger enkel, naturlig hudstimulans — ORAL NERVTVÅL. Massage med det mjuka löddret morgon och kväll stimulerar och ger huden ny friskhet och spänst. Tvätta bort trötthetskänslorna med ORAL NERVTVÅL! Massera i lätta cirklar, klappa in levande friskhet och skönhet i huden! Börja med ORAL redan idag! Ni blir som en ny människa...

*Köp hem
idag!*

RIKTPRIS

1:-

En ny kvalitetsprodukt från
MOHAB FABRIKERNÄ — MALMÖ

Det lönar sig i alla väder

med en pålitlig **J.M**

Varenda svensk fiskare vet vad JM betyder. JM-motorerna äro allmänt kända för sin stora pålitlighet och goda bränsleekonomi.

I sin strävan att fylla varje behov tillverkar JM en serie olika motortyper — det finns en modell för såväl den minsta som den största fiskebåten med motorstyrka från 20 till 500 hk. Ställer Ni höga anspråk på utförande och driftsekonomi bör Ni välja JM.

Begär offert och förslag!

AB JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK · JÖNKÖPING

Namnanrop: "Jönköpings Motorfabrik" · Telegramadress: "Motor"

Utkommer varje månad

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Nr 3

Mars 1955

18:e årgången

Ansvarig utgivare: EINAR HILLER.
Redaktör: SIXTEN HAMMARBERG.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonspriser:

1/1 sid. 400:—, 1/2 sid. 225:—,
1/4 sid. 125:—, 1/8 sid. 65:—.

Småannonser:

60 mm spaltbredd 65 öre mm.
90 mm spaltbredd 90 öre mm.

Färgannonser 25 % tillägg.
För julnumret specialloffer.

Kontrollmärke
lagligen skyddat

HUVUDREDAKTIONEN I STOCKHOLM:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgiro nr 95 00 11.

LOKALREDAKTIONEN I MALMÖ:

Kamrergatan 3. Tel. 97 53 44.
Postgiro nr 95 00 65.

Prenumerationspriser: helt år 8:—,
halvt år 4:50.

Framtidsprogram för arbetsvården

Den arbetsvård, som så ofta skildras i dessa spalter, har ännu inte de resurser till förfogande som man skulle önska. Man har i många fall prövat sig fram med bristfälliga anordningar i byggnader och utrustning, knappa penninganslag och organisatoriska nödlösningar. Men arbetsvårdens idé är nu allmänt erkänd och praktiskt kan man visa på goda resultat, trots att anslagen inte regnat som manna från höjden. Slagordet "produktiv socialvård är samhällsekonomi" är inte en död fras i teoretiska reformivreres manuskript. Men försöksverksamheten bör nu ta sig samman till ordentliga krafttag tycker man — försöksstadiet bör avlösas av fast framtidsplanering. På den senare linjen går nu Stockholms stad fram. I vårligt optimistisk färggrann dräkt presenterar staden sitt framtidsprogram i en volym kallad "Plan för arbetsvården i Stockholm". Och för att undvika alla eventuella missförstånd bör genast understrykas, att det är reella förslag och planer Socialvårdens planeringskommitté har innanför pärmarna i sin bok. En bok väl värd att studeras i alla delar av landet, där experter och kommittéer nu sitter med pannorna i djupa veck och planerar för arbetsvårdens utbyggnad.

*

Samordningstanken och ett fastare system i arbetsvården är grundlinjen i planeringskommitténs förslag. Man fäster sig också särskilt vid att utredningsmännen gett sig ut på djävare färder än vad man annars är van vid då det gäller att analysera de olika grupperna och planera för dem. Näringsliv och arbete i vidsträcktaste mening präglar de olika specialförslagen av vilka man bl. a. fäster sig vid att husmödrarnas svårigheter, ett problem som tidigare föga uppmärksammats, tagits upp. Lämpliga tekniska hjälpmedel i hushållsarbetet

för *invalidiserade husmödrar* ägnas stort utrymme och i planerna ingår att upprätta ett s. k. träningskök med praktiska anordningar för att skapa bättre arbetsresultat och en trevligare arbetsmiljö för denna bortglömda grupp.

Ensamställda kvinnor, främst änkor och frånskilda kvinnor, samt hustrur i bestående äktenskap, då manen är sjuk eller arbetshindrad, är grupper som också avses att få förbättrade möjligheter till förvärvsarbete.

Tjänstemännen är som bekant en växande grupp. Antalet tjänstemän i Stockholm beräknas uppgå till 222.000 eller 54 % av löntagarna under år 1954. Genom särskild utredning har planeringskommittén konstaterat, att en ovanligt hög procentuell del av de arbetslösa tjänstemännen är partiellt arbetsföra. Med stöd av arbetsförmedlingarnas snabbstatistik har beräknats att 47 resp. 46 % av de beräknade arbetslösa manliga och kvinnliga tjänstemännen ha varit partiellt arbetsföra. Motsvarande tal för övriga grupper ha varit 8 resp. 15 %. I planeringskommitténs förslag avses att möta utvecklingen på detta område och i en av de nya institutionerna, arbetsvårdsanläggningen i Vällingby, upprättas ett s. k. övningskontor för arbetsprovning och arbetsutbildning av tjänstemän. Om man förenklar problemet genom att helt kort kalla de nämnda grupperna "nyttillkomna" så ingår naturligtvis också i planerna att effektivisera hjälpåtgärderna för de övriga. För att få ett fastare grepp om den splittrade verksamheten hittills föreslås att modernare och ändamålsenligare lokaler för arbetsvården kommer till stånd i huvudsak inom ramen för tre huvudinstitutioner: Barnängen, Vällingby och arbetslöshetsnämndens verkstadsskola. Barnängen och Vällingby står här i främsta rummet för dagens intresse. Till kvarteret Barnängen överföres bl. a. viss verksamhet som Centraldispensären tidigare

haft för arbetsträning av tbc-konvalescenter på annan plats i staden medan Västberga gård, som snarast faller under beteckningen skyddad verksamhet för tuberkulösa, kvarstår men får en betydande upprustning ifråga om hygieniska anordningar m. m. enligt samordningsplanen. I anslutning till Vällingby-institutionen knytes ett nät av hemarbetscentraler för sådana personer som av medicinska och sociala skäl måste beredas hemarbete. Sådan anknytning förutsättes också komma till stånd vid Barnängen.

*

Till denna kortfattade översikt — som i viss mån kompletteras av en artikel på annan plats i detta nummer — bör ytterligare framhållas att ett *kommunalt arbetsvårdsorgan* inrättas.

Förutsättningen för att den utbyggda arbetsvårdsorganisationen skall fungera effektivt är att man har tillgång till kvalificerad personal. I planen ingår fyra olika sektioner, nämligen sociala, medicinska, teknisk-merkantila och kamerala sektionerna; samtidigt förutsättes att ett intimt samarbete skall ske mellan de olika sektionerna. Vidare föreslås ett kontaktsorgan kallat *Arbetsvårdssakkunniga* för inbördes kontakt mellan det lokala statliga arbetsvårdsorganet, de kommunala myndigheter, som beröras av arbetsvården, näringslivets huvudparter (arbetsgivare och arbetstagare) samt de partiellt arbetsföras organisationer.

Stadsfullmäktige i Stockholm har redan godkänt planen i huvudsak och ställt medel till förfogande — utbyggnaden pågår tillsvidare i Socialvårdens planeringskommittés regi. Kommittén har ansett sig kunna utgå från att det årliga nytillskottet av personer i behov av arbetsvård kan beräknas till mellan 3.500 och 3.000. Hela antalet aktuella arbetsvårdsfall synes svårt att precisera men uppskattas till mellan 15.000 och 20.000. Behovet av arbetsvårdsplatser i moderna och tidsenliga lokaler synes enligt utbyggnadsplanen utgöra cirka 700. Härav för arbetsträning och arbetsprövning ungefär 300 platser; för skyddad sysselsättning 400 platser. Kommittén fastslår, att det synes fortfarande råda missuppfattningar om de partiellt arbetsföras arbetseffektivitet. Det har dock visat sig, att partiellt arbetsföra, som efter ingående undersökning av anlag och möjligheter systematiskt placerats, överlag kunnat uppnå lika goda produktionsresultat som s. k. normalarbetare.

Som framhållits bör stockholmsplanen, som redan håller på att förverkligas, vara av stort intresse för arbetsvårdsplanerare i alla delar av landet. Även om problemen i huvudstaden i många avseenden är olikartade jämfört med landet i övrigt bör man dock hälsa denna värdefulla handbok i arbetsvård med glädje — boken är socialmedicinskt pigg och stimulerande!

Sixten Hammarberg

Man målar inte fula gubbar

i onödan med att påstå att tuberkulosen fortfarande är ett allvarligt folkhälsoproblem för vårt land. Eller för att tala med dr Nils Levin på pressklippavdelningen i detta nummer: vi hade fortfarande drygt 74.000 människor inregistrerade som tuberkulosjuka år 1953 och det finns ingen anledning att ta den hastigt fallande dödlighetskurvan som ett slutgiltigt bevis på att tuberkulosen är besegrad som folksjukdom. Om man vidare håller i minnet vad en annan målsman i tuberkulosvården — docent Gösta Birath — redovisar i en specialartikel (finns även refererad i detta nummer) om bl. a. den höga återfallsfrekvensen: att antalet återintagna, tidigare vårdade, ökat från cirka 40 % år 1941 till 66 % 1953 förstår man att det är farligt att bagatellisera tuberkulosproblemet. Nu ställer docent Birath återfallsfrekvensen i direkt relation till behandlingsmetodernas effektivisering — att man redan på ett tidigt stadium bör behandla sjukdomen radikalt för att förebygga ev. recidiv i framtiden. Men man kan förstärka hans synpunkter med att det också är viktigt att de eftervårdande åtgärderna, arbetsträning och ur hälsosynpunkt lämplig arbetsplanering för tbc-konvalescenter, inte försummas. Det finns säger dr Levin en tendens att anslagsbeviljande myndigheter och den stora allmänheten drar felaktiga slutsatser av de optimistiska tongångarna om nya mediciner och tuberkulosens utrotande. Vi instämmer. I det bistra ekonomiska klimat finansministern deklarerat i årets statsverksproposition finns det anledning att frukta att de anslagsbeviljande instanserna drar åt svängremmen alltför hårt på anslagen till eftervård, arbetsvård och hithörande utgifter för tuberkulosvården. Vi citerar dr Levin ännu en gång: "man kan knappast anse tuberkulosen tillfångatagen, möjligen inringad, men för det slutliga målet — tuberkulosens nedkämpande, kommer det säkert att fordras ytterligare många årtionden av energiskt och målmedvetet arbete, även om tillförandet av effektivare vapen t. ex. i form av nya mediciner skulle tänkas underlätta kampen." Den som har öron till att höra den höre!

"De vackra sagornas tid"

är inte förbi skriver tidningen *Fönstret*, ABF:s tidning, i en kritisk artikel om korrespondensundervisningen. Det är inte mot själva undervisningsmetoden tidningen vänder sig utan mot en del överdrifter, bl. a. i reklamen kring denna undervisningsform. "Det finns många ungdomar, som nått goda resultat genom korrespondensstudier — det är sant. Men det finns också åtskilliga, som fått ett nyvaknat studieintresse för alltid knäckt och utplånat på grund av de kommersiella korrespondensskolornas eggande reklammetoder. De har fastnat för löftesrika annonser och eggande reklamartiklar. De har skickat in en anmälan och bundit sig för en omfattande dyr kurs. När sedan studiebrevet börjat komma har det inte visat sig vara så lätt som det låter och annonsernas tvåalfagra schablonfigurer ge sken av", skriver tidningen.

För många sjuka och partiellt arbetsföra är korrespondensundervisningen en oerhörd värdefull undervisningsform, då dessa kategorier av olika skäl ofta sakna möjligheter till annan undervisning. Men man kan instämma med tidningen bl. a. i att alla är inte lämpade för den form av "plugg" och man tycker att "reklamkarnorna" borde trycka starkare på sin undervisning som komplement till annan undervisning — men det är väl att fordra för mycket? På de vita mössornas parader i reklambladen få de som kört fast inte kasta några skuggor.

Arbetsträning och vidareutbildning för partiellt arbetsföra tjänstemän

enligt förslag från Stockholms stads sociala planeringskommitté — refererat i ledaren och på annan plats i detta nummer — hälsas med tillfredsställelse på tjänstemannahåll. TCO-tidningen, organ för tjänstemännens centralorganisation, hänvisar bl. a. till Stockholms karaktär av tjänstemannastad och skriver:

Det är därför välbetänkt att redan nu starta en arbetsträning och vidareutbildning av tjänstemän hemmahörande i Stockholm. Härigenom tar man itu med frågan på den plats där den är som mest brännande, och samtidigt pekar man på en lösning av frågan som kan komma andra orter i landet till del som har liknande svårigheter att brottas med.

Som framgår av referatet av utredningens är de arbetshinder som tjänstemännen har i jämförelse med andra grupper av rätt speciell karaktär. Vi tänker på bl. a. den betydande arbetshindrande roll som åldern spelar, om vederbörande tjänsteman inte har sin pension reglerad. Det förhållandet understryker ytterligare värdet av att man inte försummar att lösa pensionsfrågan, där den ännu är olöst. I övrigt är det med tillfredsställelse man tar del av den positiva syn som präglar betänkandet om arbetsvårdande åtgärder i Stockholm. De partiellt arbetsföra utgör en stor och betydelsefull arbetskraftsreserv och ingen arbetsvillig människa bör för övrigt få gå sysslolös, därför att hon inte kan få den hjälp som behövs för att åter komma ut i arbetslivet.

Dagens tbc-situation i klara siffror

framgår av en utmärkt översikt av överläkare Nils Levin i *Socialmedicinsk tidskrift*. Efter att ha presenterat betydande diagram och siffror med lättfattliga kommentarer sammanfattar dr Levin i sin slutkommentar: När vi ser, att år 1953 74.649 personer i vårt land stod registrerade som tuberkulossjuka frågar man sig om tuberkulosen redan är "tillfångatagen". När det samma år upptäcktes 7.724 nya tuberkulosfall, undrar man, om tuberkulosen verkligen är besegrad. När fortfarande 1.044 människor dör i tuberkulos sjukdom, tvivlar man på riktigheten av

påståendet, att vi befinner oss i tuberkuloskampens slutskede. Läger man därtill den ekonomiska belastningen på samhället, som enbart för de direkta kostnaderna årligen uppgår till ca 70 miljoner, känner man sig inte fullt övertygad om, att tuberkulosen helt förlorat sin karaktär som folksjukdom.

Tuberkulosens snabba tillbakagång är glädjande ur alla synpunkter, och betydelsen därav skall inte förringas, men jag tror, att det är på sin plats att något dämpa den högljuda optimismen. Såväl allmänhet som anslagsbeviljande myndigheter är mycket lyhörda för dessa övertoner och anammar ofta reservationslöst uttalandena i press och radio. Mångfaldiga är de exempel från sista åren, där åskanden från tuberkulosvårdens malsmän avstyrkts med hänvisning till den förbättrade tuberkulosituationen.

Så länge 1 % av Sveriges befolkning står i våra tuberkulosregister,

så länge 1 människa på 1.000 varje år registreras som nyupptäckta tuberkulos,

så länge 3 människor i vårt land dagligen dör i tuberkulos och

så länge de direkta sjukvårdskostnaderna för tuberkulosvården årligen uppgår till en summa motsvarande kostnaderna för sju jaktplansdivisioner,

så länge får vi inte förtrötts eller slappna i kampen mot denna folkfiende.

Antituberkulosarbetet behöver alltså det stöd och den förstärkning, som det kan få av allmänhet, stat, landsting och kommun.

Detta tal om tuberkulosen som en utdöende sjukdom, har också fört med sig den olägenheten, att yngre läkare och sköterskor icke gärna söker sig till tuberkulosvården av rädsla för att bli arbetslösa ifall deras specialité försvinner. — Så väl är det nog inte! Ännu kan man knappast anse tuberkulosen tillfångatagen, möjligen inringad, men för att det slutliga målet — tuberkulosens nedkämpande — skall nås, så kommer det säkert att fordras ytterligare många årtionden av energiskt och målmedvetet arbete, även om tillförandet av effektivare vapen t. ex. i form av nya mediciner skulle kunna tänkas underlätta kampen.

När man talar om en "fara"

tycks det vara alldeles nödvändigt att samtidigt betona att en annan "fara" försvunnit. Den benägenheten finns särskilt när man talar om folksjukdomar. Ett lättfärdigt sätt att behandla medicinska problem tycker man. Metoden förekommer särskilt i rubriksättningen i nyheterna vilket bidrar till att ge folk en vrånbild av vår dagsaktuella socialmedicinska situation. För dagen kan vi citera tidningen *Ny Tid* i Göteborg som i en ledare kraftigt rubricerar "Tbc-faran övervunnen psykisk sjukdom värre". Vi vill inte på något sätt bagatellisera de psykiska sjukdomarnas allvar — däremot vänder vi oss kraftigt mot att man "övervinner" den ena sjukdomen med den andra. Vi uppmanar tidningens ledarskribent att läsa dr Levins redogörelse i *Socialmedicinsk tidskrift* nr 8 1954 eller sammandraget av hans synpunkter här bredvid.

"Folkhemmets grupp 0"

kallar författaren *Sven O. Bergkvist* i en artikel i *Expressen* de långvarigt sjuka, som utförsäkrats från sjukförsäkringen, därav många tbc-sjuka, som han träffat vid besök på sanatorium.

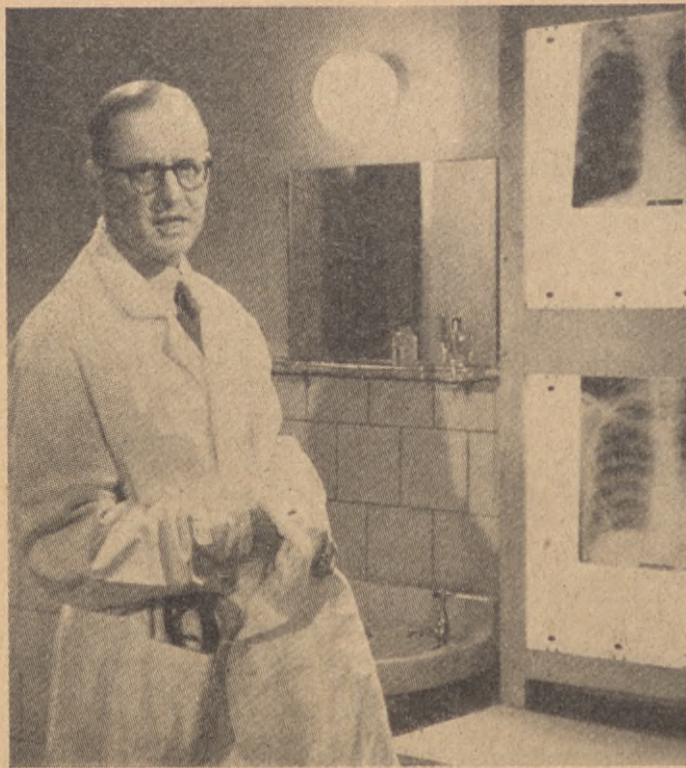
Några av dem hade åkt in och ut under dessa år och turnerat mellan olika sanatorier; jobbat ett år, legat inne ett halvt, jobbat ytterligare ett år och legat inne ett osv. Nog hade de väl också tidigare i både det ena och det andra sammanhanget tillhört grupp 0 i samhället, men nu hade de äntligen fått papper på det hela.

Vad innebär nu detta med att tillhöra grupp 0? Jo, det kan alltså bl. a. innebära att man inte får någon som helst sjukpenning. Varför? Jo, därför att man är utförsäkrad redan från början av den anledningen att max-gränsen för en och samma sjukdom är två år.

Man måste med andra ord vara relativt frisk i folkhemmet för att få ekonomisk hjälp vid sjukdom. Men har man varit sjuk så länge så har man väl i alla fall sjukpenning? Det är inte alls säkert. Man har kunnat hasa sej fram med ett eller annat arbete den sista tiden innan man nu återigen åkte in, och för förnyad pensionsansökan måste läkaren kunna skriva ut intyg på att man "torde" vara sjuk ytterligare ett halvår framåt och det är det inte säkert att han kan, ty patienten beräknas kanske vara "i gång" igen inom loppet av detta halvår. Det är mycket möjligt att det blir så och det är tyvärr också mycket möjligt att vederbörande efter ytterligare ett halvår åter är tillbaka på sanatoriet — och då står han där igen i samma situation som tidigare!

Nu tillkommer det också att man i de flesta fall får betala vårdavgifterna själva — och dessa har nu i och med sjukförsäkringen höjts, så att de utförsäkrade får betala dubbel och ibland ännu högre avgift än tidigare. Detta är alltså en direkt försämring för de långvarigt sjuka sedan den obligatoriska sjukförsäkringen trädde i kraft.

Kvävgasbehandling alltjämt användbar metod i svensk tbc-vård

- Ökad återfallsfrekvens skärper frågan om "rätt" behandlingsmetod
- Antalet återintagna — tidigare vårdade — har ökat från cirka 40 % år 1941 till 66 % 1953
- Kroniskt lokaliserad lungtbc bäst lämpad för resektion — operativt ingrepp — men även "färsk" sjukdom måste behandlas så att kronisk process om möjligt förhindras

Docent Gösta Birath, Göteborg

Av förra numret av Status framgick att Renströmska sjukhuset i Göteborg kunde uppvisa en synnerligen prydlig statistik för lungoperationer. De nya medicinerna PAS, streptomycin och INH har öppnat möjligheten till direkta operativa ingrepp i lungan — något som man tidigare på grund av den stora komplikationsrisken ej kunnat utföra. Detta innebär nu att nämnda sjukhus kunde redovisa 110—120 ingrepp sedan den 1 april 1954 med utomordentliga resultat och tendensen är naturligtvis liknande även på andra håll. Den nya resektionstekniken betyder med enkla ord uttryckt att man avlägsnar en lunga eller delar av lunga genom operation. På detta sätt avlägsnar man även själva sjukdomshärden ur kroppen — något som särskilt docent Gösta Birath betonade vid det Nordiska tuberkulosläkarmötet i Stockholm i höstas. Det måste finnas ett samband mellan den höga återfallsfrekvensen — f.n. cirka 66 % av de sanatorievårdade — och behandlingsmetodernas effektivitet. Den nya tekniken synes ge oss vissa garantier för bestående behandlingsresultat i framtiden ansåg docent Birath. Vid tuberkulosläkarmötet framgick också att i "konkurrensen" mellan olika behandlingsmetoder har kvävgasbehandlingen gått kraftigt tillbaka — i Holland

har man t. ex. helt upphört med att gasa sjuka lungor.

Det är alldeles naturligt mot den bakgrund vi här i korthet tecknat att kvävgasbehandlingen just nu måste framstå i misstänkt dager — eller som docent Birath framhåller i nr 4 av Svenska Läkartidningen 1955 "pneumothorax (kvävgasbehandling) har på senare år fått dåligt rykte och används mindre och mindre". Vi återger här några synpunkter i hans artikel av vilken framgår att docent Birath för sin del ingalunda utdömer den gamla gasbehandlingen som "föråldrad" utan söker att med erfarenheter och rön ställa den på rätt plats i dagens sjukvård. För grundligare kännedom hänvisas till artikeln in extenso i ovanstående nr av Läkartidningen.

Gasbehandlingen har dominerat säger artikelförfattaren inledningsvis och bara för ett årtionde sedan var den det universalmedel med vilket man försökte bota all tuberkulos, akut och kronisk, exsudativ och produktiv. På de flesta håll var det en regel utan undantag, att pneumothorax skulle ha prövats, innan en thoracoplastik utfördes. Även om man visste, att pneumothoraxbehandlingen lyckats bättre i vissa fall, fick metoden ändå icke något eget, avgränsat indikationsområde. Det

lär inte ha varit ovanligt, att omkring 50 % av patienterna på ett sanatorium behandlats med kvävgas. Den senare tidens utveckling har gjort att man fått höra starka röster höjas mot den beprövade och av tradition omhuldade metoden. En motståndare har formulerat slagordet, att kvävgasnålen är det farligaste vapen, som satts i en läkares hand. Om man tillägger en okritisk läkares hand äger satsen sin riktighet säger docent Birath.

Kvävgasen alltjämt värdefull — men numera inget universalmedel

Frekvensen synes mot denna bakgrund gå tillbaka överallt — även hos kvävgasbehandlingens anhängare — men detta beror inte på att metoden visat sig mindervärdig och bör överges så snart man kan, utan har snarare sin orsak i att vi funnit nya metoder, som vid vissa former av lungtuberkulos är gasbehandlingen överlägsna. Det är framför allt de nya resektionsmetoderna, som trängt undan pneumothorax. I Holland t. ex. utgjordes 1949 inte mindre än 44 % av de aktiva ingreppen av pneumothorax, medan motsvarande siffra för år 1953 var 8 %. Holland är väl det land, där man mer än någonstans eljest följt resektionslinjen och där pneumothorax i motsvarande grad trängts undan.

(Forts. sid. 23)

Till tuberkulosens psykologi

Ett försök att kartlägga de lungsjukas psykologiska problem i USA

Lake County tuberkulossanatorium,
Illinois, USA

En av de största läkarna i modern tid, kanadensaren Sir William Osler, författare till en världsberömd lärobok i invärtesmedicin, sade redan för femtio år sedan vid ett tillfälle: "När det gäller lungtuberkulos, så är det viktigare hur patienten mår i huvudet än hur han har det i bröstet". Med sitt säkert medvetet tillspetsade yttrande ville han framhålla vikten av att man vid en sjukdom av den typ och det förlopp, som lungtuberkulosen har, inte försummar patientens psykiska kondition och hans reaktioner och bara intresserar sig för hans fysiska status.

Sedan gammalt har man haft på känn vissa psykiska särdrag hos de lungtuberkulösa. Man har således länge känt till och framhållit den eufori, den omotiverade optimism och den falska känsla av välbefinnande, som inte sällan förekommer i avancerade fall av lungtuberkulos. Man har också velat finna en stegrad sexualdrift hos de lungsjuka. Och man har slutligen pekat på ett förmodat samband mellan lungtuberkulos och den psykiska sjukdomen schizofreni, dels därför att såväl de lungsjuka som de schizofrena övervägande tillhör samma kroppstyp, den långsmala, gracila leptosoma eller asteniska typen, dels därför att en högre procent schizofrena sjuknar i lungtbc än bland patienter med andra psykiska sjukdomar.

Under de allra sista decennierna, och framför allt efter det andra världskriget, har det speciellt i USA vuxit fram en ny riktning inom medicinen, den psykomatiska medicinen, som tar fasta på det intima samspelet mellan psykiska och fysiska faktorer, som betraktar människan som en ouplöslig enhet, som anser att man kan varken behandla själen eller kroppen som isolerade begrepp utan har som ledande princip att människan som *helhet* skall behandlas vid vilken sjukdom det än gäller.

Den psykomatiska medicinen hävdar, att lika väl som kroppsliga sjukdomar kan framkalla psykiska förändringar, såsom depression ångslan, ångest eller euforiska drömmar, lika väl kan det ligga psykiska faktorer bakom de kroppsliga sjukdomarnas uppkomst. Just när det gäller lungtuberkulosen har målsmännen för den psykomatiska medicinen framhållit, att den är i utpräglat hög grad en vad man kallar selektiv sjukdom, smittämnet har en mycket stor spridning, otaliga människor utsätts för det, men bara ett relativt fåtal av alla dessa exponerade individer får sjukdomen, i varje fall i så grav form att den uppmärksammas och diagnostiseras. Den omständigheten att de allra flesta personer över 40 år är tuberkulinpositiva talar ju för ett betydligt större antal

genomgångna *lindriga* infektioner, som varit tillräckliga att ge tbc-immunitet men inte så starka att de givit verkliga symtom på lungsjukdom.

*

Ser man på tbc-klientelet i stort, menar dessa forskare, så kan det inte bara vara den rent fysiska motståndskraften mot sjukdomen som avgör, om en exponerad person verkligen skall sjukna i lungtuberkulos eller inte. Inte sällan ser man att sjukdomen slår till, där man minst skulle vänta det. Fysiska praktexemplar drabbas av sjukdomen, medan fysiskt mindre väl rustade ofta klarar sig förbluffande bra, även när de varit utsatta för en påtaglig infektionsrisk. Man har därför börjat fundera på om inte också lungtuberkulosen måhända faller inom den psykomatiska sfären, om inte vissa psykiska faktorer hos eller kring vederbörande skulle — om också inte direkt framkalla — så dock i påfallande grad *disponera* för en lungtuberkulos.

Man kunde ju i detta sammanhang peka på det gamla talesättet "sörja sig till lungrot" med Kameliadamen som klassiskt exempel och även vid sidan av detta var det inte så svårt att peka på fall, där inte bara kroppsliga umbäranden eller medfödd klenhet utan också upplevelser eller situationer som ned-

satte den psykiska spänsten eller konditionen på ett uppenbart sätt banade väg för den tuberkulösa infektionen.

Det framstod här som mycket betydelsefullt att på ett helt annat sätt, än man tidigare gjort, verkligen karlägga de lungsjukas psykologiska förhållanden, att om möjligt söka komma fram till deras psykologiska situation före insjuknandet, hur de reagerat inför diagnosen lungtuberkulos och inte minst hur deras sätt att ta sin sjukdom, att bära den, påverkat det vidare sjukdomsförloppet, behandlingsresultaten, prognos och slutliga utgång. Det var till en sådan verklig psykologisk kartläggning av personligheten under sjukdom och hälsa hos de lungsjuka som den psykosomatiskt orienterade och intresserade professorn vid Columbiauniversitetet, Percival M. Symonds, tog initiativet för ett par år sedan.

Efter konferenser inom fakulteten och med olika institutioner och sammanslutningar, bl. a. den amerikanska Nationalföreningen mot tuberkulos, i New York, gavs uppdraget att genomföra en sådan noggrann undersökning åt en ung och lovande psykolog, doc. vid Columbiauniversitetet Gordon F. Derner, som nyligen har redovisat resultaten i ett arbete med titeln *Aspects of the Psychology of the Tuberculous*.

*

Undersökningen utfördes vid ett modernt sjukhus utanför New York, The Grassland Hospital, där man utom de vanliga lasarettavdelningarna också hade en förnämlig tuberkulosavdelning om 116 platser. För att möjliggöra en så fullständig undersökning som möjligt nöjde man sig med ett mindre antal försökspersoner, vilka i stället blev föremål för en synnerligen ingående utredning med anlitan av den moderna psykologins alla hjälpmedel i fråga om tests etc. Man utarbetade dessutom särskilda frågeformulär och framställde speciella bildserier utan text för att riktigt tränga den personliga tolkningen av företeelser i omvärlden in på livet. Det bekanta Rorschachprovet, där vederbörande får skildra sina associationer inför bläckplumpar av bestämt utseende, utfördes på samtliga försökspersoner. Dessutom ägnades var och en av dem 8—10 timmars ingående personliga samtal med undersökaren.

Försökspersonerna utvaldes efter följande riktlinjer: de skulle vara i

åldern 18—40 år, de skulle ha en viss bildningsnivå (dels för att förstå meningen med de ofta rätt invecklade psykologiska proven, dels för att kunna formulera verkligt uttömmande svar — hela undersökningen hade formen av ett personligt samarbete mellan undersökaren och den

Bakom en sorglös fasad ligger bekymren och pyr visar denna "test" av patienter i USA.

undersökte till vetenskapens tjänst), de skulle ha vistats på sjukhuset minst två månader men inte mer än två år, de skulle vårdas för första gången på sanatorium och de fick inte betecknas som verkligt svåra eller hopplösa fall.

Efter dessa krav utvaldes 36 patienter. Fyra av dessa ställde sig helt avvisande till undersökningen, och denna kom därför att omfatta 32 patienter. Delvis av en slump, delvis på grund av de intellektuella krav som ställdes på patienterna, kom inte mindre än 12 av de 32 att ha en viss medicinsk utbildning och alltså kanske större sjukdomsinsikt än flertalet patienter. 3 var läkare och 9 sköterskor eller sköterskeelever.

*

Vad man närmast ville ha fram genom undersökningen var:

1. Vilken är den speciella inställningen hos den lungsjuke patienten till sjukdomen och livet på sanatorium?

2. I vilken utsträckning hyser de lungsjuka patienterna på ett sanatorium skräck och oro beträffande sin sjukdom?

3. Hur vanlig är skräcken för sjukdomen hos patienterna och vilka yttringar tar den sig?

4. Vilka är de typiska reaktioner inför tuberkulosen som patienterna på ett sanatorium visar?

5. I vilken utsträckning förekommer avvikelser från den normala personligheten hos tuberkulösa patienter,

6. Hur genomgående för alla tuberkulösa patienter är de personlighetsavvikelser som förekommer?

7. Hur ofta anges euforiska känslor av den tuberkulöse?

8. Vilka psykoterapeutiska slutsatser kan dras av undersökningen?

Utrymmet medger inte att jag går närmare in på detaljresultaten av undersökningen, men det är frestande att ta upp några av de frågor som ställdes under samtalen. På frågan "Vad tänker ni mest på när ni ligger här?" svarade 14 av de 32 "På att få komma hem", 7 svarade "På att bli bättre". 20 av de 32 hade hosta som första eller enda symptom på sjukdomen. 10 hade struntat i de första symtomen, 6 hade trott att det rörde sig om en oskyldigare sjukdom och lika många hade blivit oroliga. 3 hade inte alls tänkt på saken. Praktiskt taget alla hade blivit rädda eller förtvivlade, när de fick veta att de hade tbc. En enda hade blivit lättad. Han hade ekonomiska bekymmer och trassel med flera fruntimmer på en gång och såg i sjukdomen ett sätt att komma ifrån sina aktuella problem.

Beträffande chanserna att bli bra, sedan de fått veta diagnosen, hade 21 ansett dem goda och 5 hade inte räknat med den möjligheten. På frågan om hur de tyckte att sanatorievistelsen påverkade deras sjukdom tyckte 19 att vilan var det bästa, 13 att man tvingades att följa en viss rutin. 7 framhöll värdet av att man

(Forts. sid. 25)

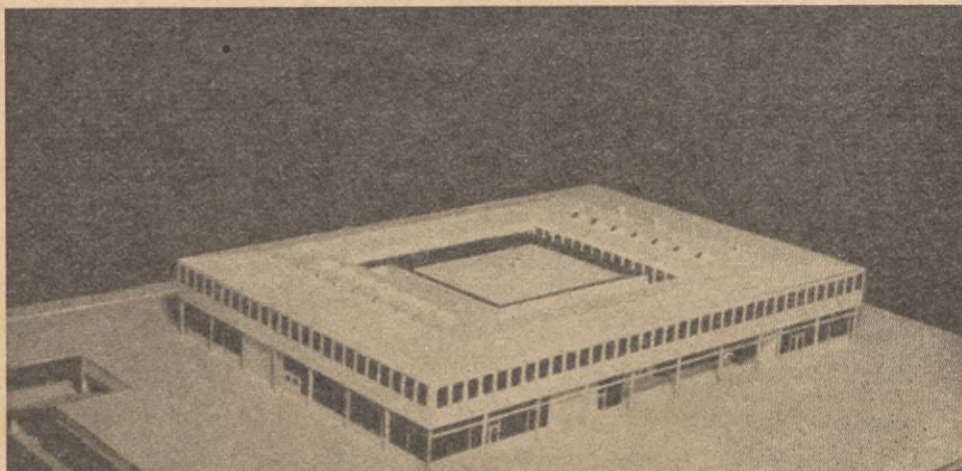

VÄLLINGBY och BARNÄNGEN

blir centrum för modern arbetsvård

Tjänstemän arbetstränas i moderna lokaler med sikt på framtiden

Husmödrar får eget träningskök med högklassig utrustning

Modell av byggnaden i Vällingby, där arbetsvården i Stockholm flyttar in.

I den nya arbetsvårdsplanen för Stockholm, vilken presenteras på ledande plats i detta nummer, finns många intressanta nyheter av stort intresse för hela landet. Man gläder sig åt att arbetsvården i huvudstaden nu fått luft under vingarna och att utbyggnaden och samordningen av den tidigare mycket splittrade verksamheten redan är igång.

Konsulent Ake Widlund, som sysslar med olika praktiska planeringsfrågor i stadens planeringskommitté (Socialvårdens Planeringskommitté) berättar att arbetet är i full gång. Stadsfullmäktige godkände planen redan den 15 november förra året och kostnaderna, fördelade på olika åtgärder, är under 1955 uppe i drygt 2,8 milj. kr. Här ingår bl. a. också omorganisationen av den i Centraldispensärens regi tidigare igångsatta arbetsvården, arbetsträning och skyddad sysselsättning för tuberkuloskonvalescenter, som nu överföres till den samordnade verksamheten.

Västberga gård får en betydande utrustning av beviljade medel och utom denna anläggning, som har ka-

raktären av s. k. skyddad sysselsättning för tidigare sanatorievårdade, överföres Centraldispensärens tidigare arbetsträningsverksamhet till kvarteret Barnängen, som är ett nytt arbetsvårdscentrum. I systemet Barnängen ingår förresten många andra intressanta projekt säger Widlund och medan vi är inne på nyhetsavdelningen kommer vi genast in på problemet för invaliderade husmödrar, som planeringskommittén uppmärksammat. Förslaget om särskilt träningskök för denna kategori i syfte att skapa en för dem trivsamt och ändamålsenlig arbetsmiljö har mött varma sympatier och man hoppas att snarast möjligt kunna ge planerna praktisk utformning. Däremot är den andra arbetsvårdsinstitutionen ute i Vällingby beräknad vara startklar omkring den 15 febr. — alltså strax efter detta nummers pressläggning.

Vid Vällingby, som f. ö. har ett mycket gynnsamt geografiskt läge med goda kommunikationer, kommer det likaledes uppmärksamade förslaget om arbetsträning för partiellt arbetsföra tjänstemän att få

praktisk utformning med övningskontor, skrivbyrå och andra anordningar. På övningskontoret kommer ca 30 personer att sysselsättas och som uppdragsgivare räknar man med såväl stadens förvaltningar som privata företag. Det bör även finnas goda möjligheter att arbetsträna partiellt arbetsföra till rutinuppgifter, som förekomma vid statliga och kommunala utredningar av större format, folkräkningar, bostadsräkningar m. m. Man räknar med att den övningsverksamhet, som här avses skall ge mångsidig inblick i skiftande kontors- och förvaltningsuppgifter och därmed ökade möjligheter till utplacering i öppna marknaden.

Som slutvinjett anteckna vi att snart återkomma till dessa intressanta projekt då planerna avancerat längre. För dagen kan vi hålla i minnet att Barnängen och Vällingby kommer att låta tala om sig i arbetsvårdskretsar inom den närmaste tiden — här smides planer för modern och värdig arbetsvård åt handikappade grupper, i takt med tids- och samhällsutvecklingen.

Folkhushållet redovisar

Vårt samhälle är behäftat med ett starkt redovisningsraseri, vilket tar sig uttryck i tabeller och diagram av olika slag. Ve, den som framlägger en redovisning av något slag som inte stöder sig på siffror och fakta som tyngdpunkt vid vilken hans påståenden är fastkedjade — statistiken har som bekant fina anor hos oss. Vid årsskiptena tar sig redovisningsraseriet särskilt starka uttryck på alla håll och kanter — var finns den som inte har redovisnings-skyldighet om något för någon? Och det finns ju något som heter allmän självdeklaration, som inte så många av oss undgår. Kommer man så in på psykologiska tankegångar finns det väl också ett behov att visa hur duktigt man skött det och det. Det visas bäst genom siffror och statistik att man har reda på sina prylar.

I *Jordbruksekonomiska meddelanden* berättar en lärd man hur vi äter och dricker. Det är en njutbar läsning som skänker klarhet i mycket som varit dunkelt, en läsning som angår oss alla, ty alltid äter vi mer eller mindre av olika saker.

Sysslar man dessutom med vitaminforskning eller utreder frågan om fetman som folksjukdom eller något annat kulinariskt så hittar man här vad man behöver. De totala utgifterna för födo- och njutningsämnen har stigit från 10,1 miljarder 1953 till 10,5 miljarder kr. 1954 vilket måste innebära en stark påfrestning på åtskilliga håll i klädedräkt och livremmar — en ökning på nära en halv miljard. Sedan kommer vi till vissa förskjutningar i matvanorna. Svenska folket åt mindre mjöl, smör, fisk och drack mindre under 1953. Det sista ser ju lovande ut inför motbokens avskaffande frampå sensommaren. Det minskade drickandet har gått ut över mjölk, kaffe, läskedrycker och pilsner. Däremot åt vi mer frukt och bär. Kaffe-

Statistiken arbetar.

minskningen är förvånansvärt stor — hela åtta procent sista året. En skribent i en huvudstadstidning tror att det beror på de höga priserna. Vi har en annan teori. Vi läser ju rätt mycket engelska numera, inte minst i folkskolan och i studiecirklar. I nästan varje engelsk lärobok får man lära sig hur det går till att göra te. Med vår svaghet för vissa utländska seder, bl. a. ifråga om klädedräkten, ha vi tydligen också nu blivit tedrickare — statistiken visar ju även ökad tekonsumtion. Med lite livlig fantasi kan man spinna vidare och fråga sig, om inte våra ålderspensionärer, som ju påstås vara en relativt kaffetörstig grupp — och en växande grupp i samhället — borde bidra till ökad kaffekonsumtion? Utgår man från att engelskan är bidragande orsak till ökat tedrickande skulle det innebära, att engelska läses mest av de yngre årsklasserna och att deras ökade tedrickande uppväger mer än väl det ev. ökade kaffedrickandet hos de äldre folkpensionärerna.

Man kan ha mycket roligt med att fantisera kring siffror, men de

*riktiga statistikexperterna godkänner säkert inte våra lättfärdiga tankespekulationer i kaffekonsumtion utan kräver mera fakta. Hur många engelsktalande dricker te? Finns det ett samband mellan folkpension och kaffekonsumtion? Statistik föder statistik, ett påstående kräver ytterligare redovisning i fakta och siffror.

Som synes ha vi minskat vår kaffekonsumtion. Men i vissa sammanhang kan folk även tala om minskning medan det i själva verket är fråga om ökning — ja man kan till och med konsumera utan att man haft en aning om det. Vi ska strax, utan alltför många siffror och statistik, förklara vad vi mena. På en kvinnospalt i en tidning frågar en dam om inte vi kan få små ölflaskor för damer, inte de stora, vulgära typer våra maskulina pilsnerdrickare använder. De små flaskorna skall tydligen innebära ett speciellt pilsnerdrickande för damer, mera estetiskt tilltalande genom små trevliga flaskor! Kanske får vi snart små fina ölavor, som små parfymflaskor, lämpliga att stoppa i handväskan — och givetvis ökad dampilsnerkonsumtion! Sedan slutar vi som sig bör med det konstigaste. Alla vet vid det här laget att vi fått en obligatorisk sjukförsäkring, men många ha tyvärr mötts av meddelandet att de inte har något att hämta, ty deras sjukhjälpstid är redan konsumerad — en konsumtion som ägt rum utan att vederbörande haft en aning om det! Så underligt kan det vara ibland i paragrafernas och statistikens värld, där man kan konsumera även utan att ha förtärt något. Det sistnämnda förhållandet hör hemma på det bord våra lagstiftare ibland duka för medborgarna — i Jordbruksekonomiska meddelanden redovisas mera reella verkligheter.

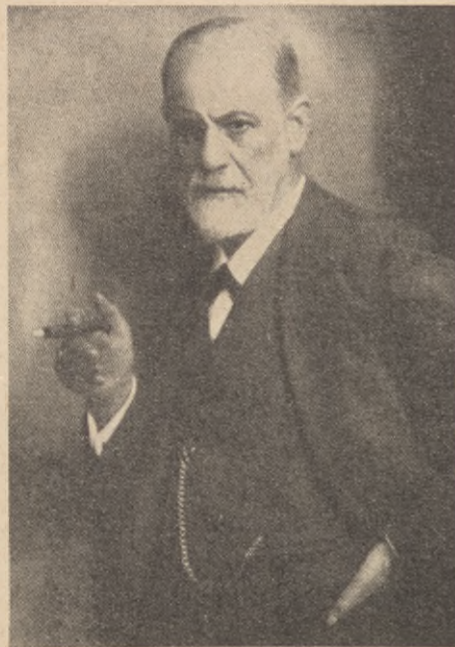
Ting

Sjäsläkekunst

En bra bok om sjäsläkekunst är nog vad många önska sig — en bok som sammanfattar de olika lärosystemen klart och åskådligt och samtidigt stimulerar till specialstudier. I förlagsanmälan från *Natur och Kultur* till boken *Stora sjäsläkare* av den tyske professorn J. H. Schultz får man en förning om att här kommer boken man gått och väntat på. En bok som håller måttet i alla avseenden utan att vara en s. k. elementär skolbok med alla dess av pedagogiska skäl nödvändiga förklaringar och inskränkningar. Boken är en introduktion till sjäsläkekunstens hela område sägs det. Det är nog i stort sett riktigt, men man hade nog önskat att professor Schulz respektingivande kunskapsstoff fått en stramare uppläggning. De stora grundlinjerna suddas bort trots författarens ansträngningar att hålla ihop dem. När han talar om vådan av "en blodlös katalogisering" och en "handboksartad vidlyftighet" kan man inte godta den ursäkten oreserverat. Lite mindre "blod" och mera "katalogisering" på sidorna hade gjort läsarna betydligt gladare, dvs. det utmärkta källflöde i historiska fakta och kunskaper som här föreligger hade kunnat sorteras upp bättre, kvalitén är minsann inte att klaga på.

Den historiska upptakten göres med Franz Anton Mesmer (1734—1815) som sammanfattade sin lära i ett 27-punktsprogram och arbetade med "animalisk magnetism". De själsliga defekterna sökte han komma tillrätta med genom stora magneter, som placerades i närheten av de sjuka, men så småningom kom han till slutsatsen att dessa hjälpmedel var överflödiga och att samma verkan utgick från hans egen person. Sin kraft den "animaliska magnetismen" överförde han genom

Sigmund Freud, psykoanalysens lärofader, fick ofta hård kritik och är fortfarande omdiskuterad.

bestrykning med eller utan beröring. Därmed hade han blivit en *personlig helbrägdagörare*. Mesmer beskrives som en man med fördelaktigt utseende och gott intellekt, väl skickad att utöva ett välgörande inflyande på patienterna och framstod som en stor magisk helbrägdagörare vid slutet av 1700-talet. Han tyckte också ha haft förmågan att väcka intresse hos sin samtids läkare att arbeta

med psykiska läkemetoder. Från Mesmer fram till den allmänt kände *Sigmund Freud* är givetvis många trappsteg i läkekons- tens historia överhoppade; vi ska här bara stanna ett tag vid denne förgrundsgestalt i nyare tid. Freuds berömda psykoanalys och de vägar han sökte sig fram på intar en aktningvärd plats i boken. Om Adler, som senare kom att stå i opposition mot Freud, berättas att han år 1899 eller 1900 hörde Freud tala vid ett sammanträde med Wiens läkarsällskap. Församlingen mottog Freuds framställning med hänskratt. Adler krävde senare mera respekt för Freud och hans lära i en tidningsartikel, trots att "människan Freud" varken då eller senare tedde sig särskilt sympatisk för Adler. Adler såg i Freud en kämpe mot den gamla psykiatri och neurologin. Sedermera blev förhållandet kyligare mellan de två "stora". Följande händelse kanske i viss mån bidrar till att förklara detta. Adler behandlade en kvinnlig patient, som av alla läkare som behandlat henne ansetts vara epileptiker. Adler trodde att anfallen var hysteriska och skickade henne till Freud för att få visshet. Freud ställde först diagnosen på epilepsi och när han senare måste inse riktigheten av Adlers diagnos, gjorde han följande mycket karakteristiska anmärkning till Adler: "Ni har rätt men det förvånar mig mycket att ni har rätt".

Dessa fragment vill ge en uppfattning om en mycket läsvärd och intresseväckande bok om själens läkare och läkemetodernas utveckling. Kritiken inledningsvis mot kunskapsstoffets disposition mildras i någon mån av att en planskiss över "Psykoaterapins stamträd" införts på bokens sista blad till läsarens vägledning.
S. H.

SOCIALMEDICIN I SIFFROR

Statistiska centralbyrån har sammanställt en översikt över befolkningsrörelsen i Sverige under årtiondet 1941—1950 av vilken det bl. framgår att antalet dödsfall under årtiondet uppgick till 697.681, vilket är det lägsta antal, som förekommit ända sedan årtiondet 1841—1850. Särskilt spädbarnsdödligheten har starkt gått ned. Av alla levande födda barn dog under årtiondet endast 3 procent av dem innan de fyllt 1 år.

Antalet äktenskapsskillnader var 60.825. Antalet har år för år nästan oavbrutet ökat. Mellan perioderna 1916—1920 och 1946—1950 har antalet äktenskapsskillna-

der nästan sjudubblats. Äktenskapsskillnadernas antal var under perioden 1941—1950 nästan exakt en tiondel av antalet ingångna äktenskap. Den största skillnadsfrekvensen för såväl män som kvinnor förekommer i åldersgruppen 25—30 år. En tydlig tendens till förskjutning mot lägre åldersklasser föreligger.

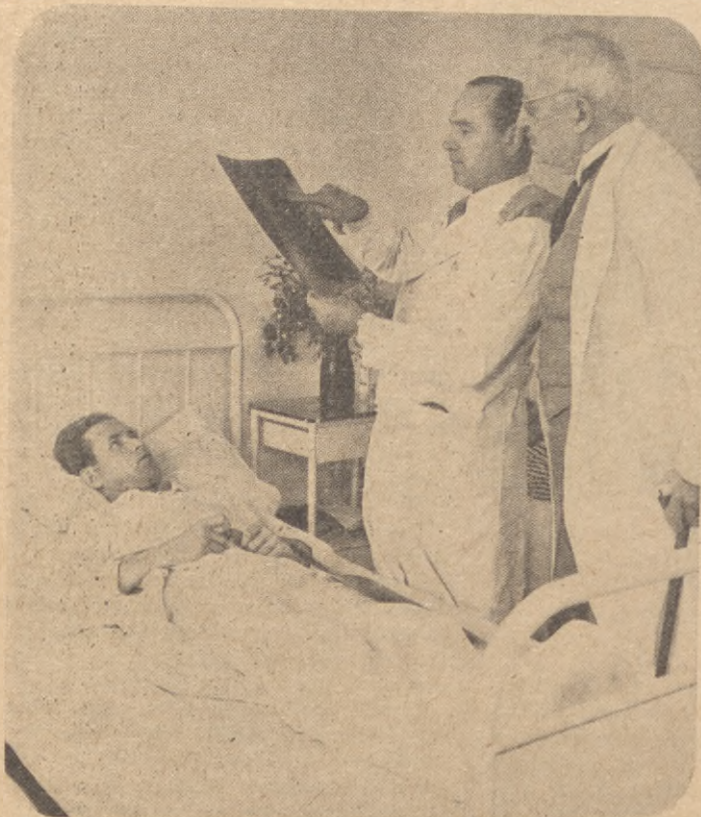
Hela antalet barnaföderskor uppgick till 1.245.810, vilket per år räknat motsvarar 18,63 på varje tusental av medelfolkmängden och 95,69 på varje tusental kvinnor i åldern 20—45 år. Ifrågavarande båda relativa tal är obetydligt högre än under närmast föregående årtionde.

Bland de olika huvudgrupperna av dödsorsaker uppvisar cirkulationsorganens sjukdomar den högsta frekvenssiffran. Denna dödsorsak har undan för undan blivit allt vanligare, och under det senaste årtiondet svarade nämnda sjukdomar för nästan en tredjedel av samtliga dödsfall. På andra plats kommer svulster och på tredje plats sinnessjukdomar samt nervsystemets och sinnesorganes sjukdomar. Även dessa båda dödsorsaker visar oavbruten ökning. Däremot visar ålderssjukdomar och infektionssjukdomar, som kommer på fjärde, respektive femte plats, kraftig minskning.

Bland våldsamma dödsorsaker utom självmord är den vanligaste krosskador och sårnader genom fall från höjd. På andra plats följer drunkning, på tredje motorfordonsolyckor.

Alarmerande utförsäkringsfrekvens bland sanatorievårdade tbc-sjuka

De tbc-sjukas medicinska situation har ljusnat genom bl. a. de nya läkemedlen — men på det sociala området blev sjukförsäkringen en besvikelse för många.

Den obligatoriska sjukförsäkringen hade naturligt nog i förhandsdebatten ingett föreställningen "att nu är vi alla sjukförsäkrade". Denna föreställning har utbytts i bitter besvikelse på åtskilliga håll. Efter den 1 jan. 1955 har De lungsjukas riksförbund fått en lång rad sjukförsäkringsfall från besvikna sjukhuspatienter på sanatorierna landet runt. De långtidssjuka — och till den kategorin hör i stor utsträckning sanatoriepatienterna — tycks ha ramlat genom paragraferna och "utförsäkrats". Av många rapporter att döma tycks sjukförsäkringen fungera som ett säll genom vilket de mest behövande sorteras ut. Härtill kommer — som vi tidigare påpekat — att sjukvårdsavgifterna höjts vilket för de självbetalande är en stor påfrestning. Vårt förbund har via kuratorerna på sanatorierna satt igång en undersökning. Hittills inkomna uppgifter visar att utförsäkring förekommer till cirka 40 % — i sanning ingen lovande start för sjukförsäkringen ur de lungsjukas synvinkel!

Redan innan den allmänna sjukförsäkringen trädde i kraft stod det klart för de lungsjuka att de i sjukförsäkringshänseende skulle komma att ligga illa till. Tuberkulosen är ju dels en mycket långdragen sjukdom, dels resulterar den synnerligen ofta i återfall. Granskar man exempelvis tuberkulosstatistiken för år 1953 skall man finna, att av alla det året på sanatorium intagna patienter, var 66 % återfall. Återfallsprocenten bland de tbc-sjuka har sedan de specifika tuberkulospreparaten kommit till, stigit, beroende bl. a. på, att de moderna medicinerna till relativ hälsa återför många sjuka som eljest skulle duka under för sin sjukdom.

Sjukdomens långdragenhet och återfallsbenägenheten gör att de tbc-sjuka i sjukförsäkringshänseende blir offer för dels den regel som säger att den som vårdats oavbrutet på sjukhus i 730 dagar icke blir försäkringspliktig i den allmänna sjukförsäkringen för den tid därefter som den sjuke i ett sammanhang vårdas på sjukhuset, dels också för sammanläggningsreglerna. Om sjukdomstid liggande före 1 jan. 1955 inte skulle räknats med vid fastställandet av sjukhjälpstiden efter denna tidpunkt, skulle situationen varit betydligt gynnsammare. Nu ansåg man det ogörligt av många skäl att negligera sjukdomstid före den 1 jan. 1955 med resultat, att ett av-

sevärt antal av de ineliggande tbc-patienterna redan från början var utförsäkrade. Mest illa utsatta har självfallet de tbc-sjuka pensionärer-na blivit, de har ju i princip blott 90 dagars sjukhjälpstid och vid en tbc konsumeras ju den sjukhjälpstiden snart.

Undersökning på 10 sanatorier

De Lungsjukas Riksförbund, som ju är tbc-patienternas intresseorganisation, har via sanatoriecuratorerna begärt in uppgifter angående utförsäkringsfrekvensen från samtliga sanatorier i landet. För närvarande föreligger uppgifter från 10 sanato-

rier och berörande förhållandena för 736 patienter. Av dessa 736 hade 99 vårdats oavbrutet i 730 dagar och var alltså inte försäkringspliktiga. Det totala antalet utförsäkrade patienter uppgick till 226, alltså inemot en tredjedel av samtliga ineliggande. Totalt av det undersökta materialet uppgick antalet patienter med någon form av folkpension till 291. Inom högst 90 dagar kommer alltså utförsäkringsfrekvensen att ligga vid minst denna nivå på de undersökta 10 sanatorierna, sannolikt något högre. Utförsäkringsfrekvensen blir då omkring 40 %.

Om man granskar utförsäkringsfrekvensen för enbart pensionärer-na blir resultatet skrämmande. Man kan anta att nästan alla de 226 utförsäkrade är pensionärer av något slag. Med det antagandet som utgångspunkt kommer utförsäkringsfrekvensen för pensionärerna att ligga vid inemot 80 %.

Försämring via den allmänna sjukförsäkringen

Eftersom regelmässigt det utförsäkrade klientelet inte heller tidigare åtnjöt sjukkasseersättning och var utförsäkrade i erkänd sjuk-kassa, kanske någon tycker att den allmänna sjukförsäkringens utförsäkringsregler inte spelar någon roll. Någon försämring i sjukförsäkringsavseende uppstår ju inte under sådana förhållanden. Resonemanget skulle varit någorlunda riktigt om inte i anslutning till sjukförsäkringens genomförande en höjning av vårdavgifterna på sanatorierna skett. Avgiften har höjts från 1 kr — 1:50 till 3 kr. Och eftersom de utförsäkrade själva har att betala vårdavgiften såvitt inte fattigvården träder in med ett åtagande, så blir resultatet att en förut ytterst illa ställd grupp genom den allmänna sjukförsäkringen får en direkt och hårt drabbande försämring.

Framförallt torde pensionärerna råka illa ut. En ensamstående pensionär uppbär i pension 1.800 kr pr år exkl. kommunalt bostadstillägg, alltså nätt 5 kr om dagen. Skall av den summan 3 kr om dagen gå till vårdavgiften förstår envar vilket bekymmersamt läge de hamnar i. Man måste ju hålla i minnet att tbc-vården har den särställningen, att patienterna skall hålla sig med egna kläder, toalettartiklar m. m. och själva betala material för arbetsterapi

och annat. Höjningen av vårdavgiften kommer att radikalt försvåra deras belägenhet på sjukhusen, slå ned deras tillförsikt och i många fall spoli-
liera anpassningsmöjligheterna till sjukdomssituationen.

Landstingen måste träda emellan

Landstingen har emellertid möjlighet att klara de utförsäkrades problem i vad det gäller vårdavgiftens höjning. Dels torde det vid sanatorierna i rätt stor utsträckning finnas frisängsfonder som kan användas att subventionera utförsäkrade med, dels torde det i princip inte finnas något hinder för landstingen, genom sjukhusdirektionerna, att efter särskild ansökan medge nedsättning av mindre bemedlades vårdavgifter.

De Lungsjukas Riksförbund har i en särskild cirkulärskrivelse tagit upp denna fråga med landstingen och också i några landsting nått resultat. De flesta landsting avvisar emellertid frågan eller hänskjuter den till Svenska Landstingsförbundet. I det läget har förbundet med Landstingsförbundet tagit upp problemet och begärt att detsamma skall rekommendera landstingen att hålla de utförsäkrade skadeslösa för avgiftshöjningen. Svenska Landstingsförbundet behandlade frågan den 1 februari och beslöt att rekommendera landstingen den metoden, att avgiftsnedsättning skulle kunna komma ifråga efter särskild ansökan från patients sida. Bestämmanderätten i frågan ligger dock självfallet helt hos de enskilda landstingen och man har anledning att bestämt resa det kravet från de lungsjukas sida, att landstingsförbundets rekommendation vinner beaktande i varje landsting.

Pensionerade kvinnors problem

Ett särskilt kapitel i sjukförsäkringsavseende utgör gifta kvinnor med pension. I det undersökta materialet på 736 vårdade patienter var antalet sådana precis 100. Dessa kvinnor bli inte sjukpenningförsäkrade genom mannen som vanliga gifta kvinnor. Endast inkomst av arbete med minst 1.200 kr pr år grundar sjukpenningförsäkring för de gifta pensionerade kvinnorna. Eftersom deras pension ofta, när det gäller sjukbidragstagare, är reducerad ner till blott grundpensionens 200 kr, resulterar en utförsäkring för dem i en ytterligt hård belastning på familjeekonomin. Fattigvården gör näppeligen något åtagande för deras räkning, mannens inkomst är för hög. Har de barn under 10 år i hemmet uppkommer det orättviseläget, att de inte i likhet med vanliga gifta kvinnor kan få särskilt barnstillägg.

Återverkningar på tuberkuloscampen

De tbc-sjukas problem i anslutning till den allmänna sjukförsäkringen kräver allvarlig uppmärksamhet från samhällets sida. Dels kan det inhumana i, att en redan tidigare illa ställd grupp får en försämring inte tolereras, det kan inte vara rimligt att en socialreform som tillkommit för att öka det sociala skyddet för medborgarna i allmänhet skall resultera i en försämring för de sämst ställda, dels har problemet en anknytning till tuberkuloscampen i stort. Den hårda ekonomiska belastningen på de tbc-sjuka kommer sannolikt att göra, att många helt enkelt skriver ut sig från sanatorierna med de risker i olika avseenden som detta innebär.

De Lungsjukas Riksförbunds lokalföreningar

*kallas härmed till förbundets XIII kongress
som avhålls i Uppsala Folkets hus den 19—21 juni 1955.*

*Representationsrätt innefattande rösträtt har varje
lokalförening för ett fullmaktsförsett ombud.*

*Mindre lokalföreningar inom samma distrikt
kunna utse gemensamt ombud.*

Från det kulturella smörgåsbordet

När våra lagstiftare mötte upp i årets remissdebatt visade termometern utanför riksdagshuset på bister ekonomiskt klimat och även i regeringsledamöternas ansikten kunde man se spår av den ekonomiska köldknäppen — med ett undantag. Ecklesiastikminister Persson — vanligen kallad Skabersjö — brukar ju på fotografierna uppvisa ett brett solvarsgryn. Han hade särskild anledning att dra på smilbanden denna statsfinansiella högtidsdag, ty hans departement hade gynnats mest i statsverkspropositionen. Kulturbudgeten kunde visa rekord — miljardstreckat var passerat med en slutsumma på 1.064 milj. kr. Där finns innehållsmässigt sett en betydande upprustning av olika kulturella områden, universitet och högskolor får bättre resurser; nya professorer och annat smått och gott för den högre undervisningen. Folkbiblioteken får en ökad peng och det är åtskilliga miljoner i ökning här och var uppifrån de akademiskt kyliga topparna ned till det småvarma folkbildningsarbetet nere i dalarna. Studiecirkelverksam-

Ecklesiastikminister Ivar Persson knyter kravatten före konseljen.

heten får exempelvis ett ökat anslag från tidigare 1,4 milj. kr. till 4,8 milj. kr. och till och med författarna får som ersättning för biblioteksutlåning en summa av 0,6 milj. att stimulera sin skaparkraft med. Dessutom utgår — liksom tidigare — stipendier "åt högt förtjänta skönlitterära författare". Vår kulturminister har goda skäl att behålla sitt glada ansikte intakt i fortsättningen när han ser ut över sitt kulturella sädesfält, jämfört med de andra departementchefernas av den bistra ekonomiska vinden svedda gårdar.

*

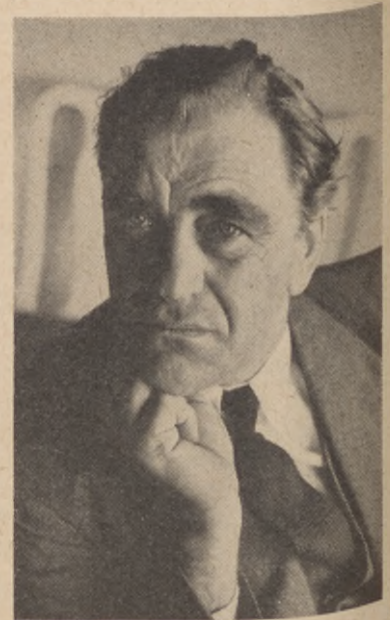
Bokköpenskapen visar också starka siffror. I en stor dagstidning redovisas för år 1954 att bokintresset är stadigt i stigande, trots alla varningssignaler om motorintressets förödande inverkan på läslusten och stillasittandet i böckernas värld. "Böcker börjar bli en nödvändighetsvara för svenska folket lika omistligt som saltet till frukostgröten", skriver en artikelförfattare och man misstänker nästan att han själv är ombud för någon av de billighetsserier, som uppnått så fantas-

Ernest Hemingway är en flitigt läst författare även hos oss.

vilket man med all rätt kan säga om vår egen Ivar Lo-Johansson också; han ligger väl uppe

...men Vilhelm Moberg är i alla fall, trots den bistra uppsynen, på högsta toppen — få äro väl de som inte läst något av honom.

tiska upplagesiffror. Bonniers folkbibliotek har omkring 6.000 ombud spridda över hela landet och denna series största framgång visar Vilhelm Mobergs "Invandrarna" som från utgivningsdagen fram till julen såldes i 225.000 ex. Samtidigt passade man på att göra en ny upplaga på 60.000 ex. "Utvandrarna" i folkbokserien — den senare boken är därmed i denna tryckning uppe i 250.000 ex. Bland svenska författare kan i övrigt nämnas att Ivar Lo-Johansson låg bra till vid årsskiftet med 90.000 ex. av "Gårdfarihandlaren". Av utländska författare ligger nobelpristagaren Ernest Hemingway i täten. "Den gamle och havet" var en vecka efter tryckningen i november ute i 110.000 ex., Sten Bergmans "Paradisfåglar" sköt iväg med 80.000 i första stöten. Ja, nu är ju Sten Bergman förstärkt utlänning, fast man nästan vill räkna honom dit. Samma sak gäller Gunnar Nordahls strövtåg i främmande land i sällskap med sin läderkula. Hans bok "Guld och gröna planer" kunde vid årsskiftet uppvisa den prydliga siffran 85.000 ex., vilket visar att fotbollssparkeriet är en maktfaktor även på bokmarknaden.

Folket i Bild har ju i åtskilliga år gått starkt fram på bokmarknaden och sista bokåret passerade folkboksserien en miljon-strecket. Därtill kommer 2.300.000 billiga böcker ur andra serier. "Guldböckerna", förlagets och Folkets i Bilds barnboksserie, såldes i en miljon ex. förra året. Som synes ligger bokförlagen inte långt efter kulturministern i konsten att bolla med stora siffror!

*

Om man lämnar siffrorna och söker sig till de litterära analytikernas spalter så finner vi bl. a. att Stig Carlson anser att "bokåret 1954 kommer knappast att gå till historien som ett 'stort' år". Här avses närmast de litterära prestationer, som åstadkommit under året. Stig Carlson trycker även starkt på att en intresseförskjutning skett så att folk tröttnat på den moderna litteraturens privatmonologer

Fotbollsspelare i litterär klass

Fotbollssporten har ett stadigt grepp om publiken — det syns också på bokmarknaden, där läderkule-kungen Gunnar Nordahls bok ligger i övre halvan av poängtabellen, bland "idealisterna" på parnassen.

Den franske nobelpristagaren François Mauriac är en religiös författare och nekade länge att skriva för filmen. Nu har han ändrat sig och hans första film "Det levande brödet" väntas få premiär i vår.

— den experimentbetonade skönlitteraturen sitter nu trängre än någonsin. "Den moderna litteraturen är tråkig och spänningslös." Man vill inte bara läsa om trist vardagsverklighet; äventyr, spänning, reseskildringar och memoarer intresserar i växande grad. Detta synes böttna i en idékris hos dagens litterära generation, som synes ha svårt att få upp ångan i likhet med 30- och 40-talisterna, som nu stadgat sig i upplagesiffror, ålder och visdom. De yngre "arvtagarna" famlar ännu omkring i välfärdssamhället och söker efter en brinnande låga, en låga som har svårt att få någon näring vad det nu kan bero på. Här och var i kulturspalterna ropas med vemodig ton efter friskare tag, men dom där som ska ta i låter vänta på sig. Tillsvidare får vi väl nöja oss med de hyggliga rapporter vi fått från departement och bokspridare — tills den nya giv signalerats i form av några nya kulturtidskrifter kommer och väcker oss ur vår självbelåtenhet frampå värkanten.

Från Frankrike kan rapporteras att svensk litteratur uppmärksammats på ett för oss högst smickrande sätt i en fransk doktorsavhandling om svensk lyrik mellan de två världskrigen. Doktorsavhandlingen är den första i sitt slag om nyare svensk litteratur och gavs högsta betyget "Très honorable". Respondenten, dr Frédéric Durand, framhöll att den svenska lyriken under den epok avhandlingen upptog var "fullt i klass med det bästa i europeisk lyrik". Han satte Gunnar Ekelöf som nr 1 bland svenska skaldar under mellankrigsperioden och förklarade att "den fantastiska blomstringen" inom svensk litteratur hade sina rötter i den lyckliga sociala utvecklingen. I dr Durands verk finns också en lång essä om den samhälleliga bakgrunden och den socioekonomiska utvecklingen. Fem diktare sätter författaren i särklass: Pär Lagerkvist, Erik Blomberg, Karin Boye, Hjalmar Gullberg och Gunnar Ekelöf.

(Forts. sid. 21)

Jungfrun som "läkte bort"

Text: HANS NORLING

Teckn.: GÖSTA KRILAND

Carl Jonas Love Almqvist (1793—1865) var i många avseenden en märklig man. Han ville — som professor Tigerstedt skriver i sin litteraturhistoria — "reformera poesin och frälsa mänskligheten". Och hans planer tog sig för hans tid ofta högst uppseendeväckande former. Almqvist lämnade en tid sitt intellektuella arbete, gifte sig med en bondflicka och slog sig ned i Värmland som bonde för att praktiskt pröva sina idéer. Men snart var han åter i Stockholm, blev rektor för Nya elementarskolan och tycktes nu i skolmannens gestalt ha funnit stadga och stabilitet. Snart kom han emellertid igen på nytt med idéer om samhällets omdaning, bl. a. i den beryktade skriften "det går an" och tvingades så småningom att lämna sin rektorsbefattning. Det skulle ta för stort utrymme att här följa Almqvists vidare öden. Att han författat åtskilliga läroböcker är dock inte så känt som den skönlitterära aktiviteten. I följande artikel får vi en intressant redogörelse om en lärobok i matematik som han skrivit.

Man kan naturligtvis få en sådan där våldsam längtan efter att uppriska sin skoltids genila räkneexempel någon gång. Säkerligen finns det alltid någon som är skapt på det sättet. För min del för jag ett tämligen lyckligt liv, men kom att bläddra i en räknelära. Och läste bl. a.:

"Då jag af 14 Oxh. 3 ank. 3 k:r bortsålt 3 Oxh. 2 ank. 14 k:r+1 Oxh. 4 ank. 5 k:r+2 Oxh. 3 ank. 13 k:r+3 Oxh. 10 k:r+1 Oxh. 5 ank. 2k:r;"

Nu tror naturligtvis en och annan att det är fråga om kornas kragnummer. Oxh. är ju nämligen en förkortning på oxhuvuden. Men ank. betyder ankare och k:r kannor och icke kor. Då blir det genast mera invecklat även om frågan bara gäller vad som blir "qvar". Vad blir qvar om man har så och så mycket av olika sorter och bortsålt så och så mycket av olika sorter. Det fungerar helt enkelt inte enligt de enkla "reglor" min tålmodige matematiklärare inpräntade. Hade det varit kor hade det kanske med lite god vilja kunnat tänkas. Kor och oxhuvuden — hm — hänger ju alltid ihop på något sätt.

Men vi kan ta ett annat exempel i stället — det finns gott om dem:

"3 ank. 11 k:r 3 qv. 1 j:fru hafva bortläkt af 14 Åm. 2 ankare, huru mycket är då i behåll?"

"J:fru" betyder alldeles riktigt jungfru. Kan vi alltså inte klara ovanstående mera komplicerade räkneexempel, kanske vi kan börja träningen med att försöka lista ut hur mycket som blir kvar om en jungfru bortläkt från 14 Åm. Hur ser en bortläkt jungfru ut? Hur gör hon när hon bortläker? Har det något med hembiträdesbristen att göra?

Det kanske står i facit? Ja, det står i facit, men den har vi inte i behåll. Det hade annars varit roligt. Men äntligen dyker ett mera behändigt räkneexempel upp. Väl inte en jungfru men med en gubbe som huvudperson:

"86 år 9 mån. 11 dag. 6 tim. 8 min. gammal afled en gubbe den 16 Febr. 1783 kl. 10 min. till 5 f.m.; när var han född?"

För min del skulle jag naturligtvis titta i kyrkböckerna om jag träffade på ett sådant där problem — och vara ovetting mot prästen om anteckningarna varit ofullständiga. Därefter i facit. Men annars går det ju att räkna ut också.

Man följer endast dessa regler för addition (eller kanske motsvarande för subtraktion):

1. Uppställning.
Reg. Sätt de tal, som innehålla samma sort under hvarandra, så att hvarje sort utgör en särskild additionskolumn.
2. Uträkning.
Reg. 1. Addera hvarje sort särskildt begynnande med den minsta sorten.
Märk. Om nu i minsta sortens kolumn förekommer blandade tal, så avskilj bråken ifrån de hela talen, och addera de förra så som är visadt om bråkräkning; de sednare, åter, som hela tal.
2. Är summan under en mindre sorts additions-kolumn lika stor eller större än reduktionstalet till närmaste större sort, så bringa denna mindre sorts summa till närmaste större sort. Lägg det tal, som här af uppkommer, till den närmaste större sortens summa.

Vid det här laget har naturligtvis alla läsare räknat ut att i de ovanstående små trevliga exemplen det rör sig om mått som är en smula annorlunda än våra nuvarande. Oxhuvuden, ankare, kannor och jungfru var rymdmått helt enkelt och följaktligen går det mycket bra att räkna ut talen bara man vet hur många jungfrur det går på ett oxhuvud osv.

*

Mannen som formulerat exemplen och dymedelst försökte bibringa sin tids elever hut och hyfsning uppges varit mycket älskad och uppskattad av dessa samma elever. Han var det uppenbarligen trots dessa exempel och andra skriftliga insatser på undervisningens område. Åtminstone kan man väl utgå ifrån att ungdomen var så pass sunt konstruerad även på den tiden att den inte älskade sin lärare på grund av hans matematiska förvillelser.

Det märklige är att denne samme läroboksförfattare är den i sin samtid som mest uppskattas av vår egen tid. Dock inte på grund av sina pedagogiska insatser utan på grund av sina skönlitterära.

Läroboksförfattaren och pedagogen var Carl Jonas Love Almquist och den djupare meningen med citerandet av hans räkneexempel var naturligtvis inte att driva med dem. Det lustiga i dem ligger ju dessutom uteslutande i tidsfärgen och de för oss ovana måttenheterna. Däremot kan det vara roligt att erinra sig att den store författaren även var en av dåtidens främsta pedagoger och läroboksförfattare.

Exemplet flickorna Sara och Klara som nystade garn "af olika finhet" hörde säkert till de trassligaste uppgifterna som den tidens magistrar plögade eleverna med.

Carl Jonas Love Almquist har själv på något ställe påpekat att han hade två själar. Den ena, kamreresjälen, hade han ärvt efter sin fader, den andra, den poetiska själen, efter sin moder. Troligt är väl att det är kamreresjälen som varit

med i spelet vid författandet av läroboken i räkning; det poetiska får ju knappast plats där i alla fall.

En stimulans i sina strävanden att prestera moderna och värdefulla läroböcker hade han säkert också i släkten. Hans morfader var ju nämligen den väldige K. K. Gjörvell, benämnd "de lärda mödors patriark". Denna märklige man som gjorde åtskilligt för att skolorna skulle få vettiga redskap i sin hand hälsade säkerligen med stor tillfredsställelse att han i släkten fick den sprudlande intelligente och flitigt arbetande Almquist. Gjörvell stod t. ex. också mer eller mindre bakom en annan av dåtidens främsta läroboksförfattare, Regné, vars bok om "allt mänskligt vetande" gick ut i ett otal upplagor.

*

Almquist författade sammanlagt åtta läroböcker i lika många ämnen och flera av dem gick ut i flera upplagor. Den ovan citerade räkneläran utgöres av tredje upplagan med utgivningsåret 1837. Största berömmelsen och flesta upplagorna upp-

"Om man för 64 plåtar fått 8 Tunnor sill — huru många Tunnor strömming vore till fångs för 37 plåtar?" Ett ganska knepigt räkneexempel?

nådde Almquists språklära, vilken är förbluffande nyttig att ta del av än idag Hans rättstavningslära och exempelsamlingar till språkläran är utomordentligt skickligt utförda.

Almquist var ju en föregångsman och reformationsivrare av stora mått och flera av de idéer han hade har genomförts först i vår tid. Han ivrade exempelvis för arbetarnas lyftning socialt och kulturellt, för allmän medborgarrätt, för kvinnans likställighet, för inrättande av folkhögskolor m. m. Både därigenom och genom sitt författarskap ansågs han som en synnerligen obekväman person. Rektorskapet för Nya elementar i Stockholm skildes han ifrån, vilket resulterade i en svår tid. Den kulminerade som bekant i att han flydde från landet och den skrupulöse procentaren von Schevens grepp till Amerika och senare Tyskland. Där dog han under det antagna namnet professor Karl Westerman.

Men för att återgå till räkneläran.

De ovan citerade räkneexemplen blir trots allt lite svåra för oss att lösa, eftersom tiotalet inte ännu var genomfört som princip för mått och vikter Vissa större enheter delades i 20 mindre, andra i tolv osv. Därtill kom att ett skålpund — exempelvis — inte alltid betydde samma sak.

*

Ute i världen hade man emellertid fått upp ögonen för de svårigheter som detta skapade och mera allmänt börjat övergå till "tiodelssystemet". I ett avslutande kapitel till sin räknelära visar sig också Almquist från sin finaste reformatoriska sida och propagerar sakkunnet och intressant för det nya systemets genomförande. Detta kapitel är också för samtiden den mest stimulerande och intressanta läsningen och det mest givande avsnittet i den gamla räkneläran. Samtidigt som han kraftfullt ordar för "tiodelssystemet" avger han nämligen förträffliga kulturhistoriska utvecklingar med förklaringar varför det blivit så tillkrånglat och besvärligt med "sorterna".

"Med de fyra grofva metallvignerna: Tackjerns- Bergs- Uppstads- och Stapelstadsvigt, åsyftades vid regleringen i Kon. Carl IX:s tid en ekonomisk nytta: man ville att 1 Sku¹ jern, nyss kommet utur berget, äfven skulle vara 1 Sku jern på

¹ Skålpund.

Addition

i

oxhuvuden

+

+

Att addera med oxhuvuden låter lite brutalt och lösryckt ur sammanhanget — dvs. från oxarna — i jämförelse med vår tids räkneböcker. Och ändå var Almquist en för sin tid ovanligt modern pedagog.

stapelplatsen, ifrån hvars våg det ut-skeppades. På det fördenskull alla de afbränningar, som jertillverkningen medförde, icke skulle minska Skeppunds-antalet, äfvensom förslingsomkostnader betäckas, måste i stället sjelfa skeppundet göras så pass olik sig sjelf i dessa förhållanden, att afdragen kunde ske utan förändradt nummer-antal på dessa skeppund, hvilka man dymedelst kunde få se på hamnvågen till talet lika många, som man såg dem vid masugnen liggande i tackor. Alltså sattes tackjernsvigten 6 Lu² drygare för skeppundet än stångjerns- eller bergsvigten."

*

Denna redogörelse har onekligen sitt läsvärde än idag. Den förklarar ju också på ett ypperligt sätt fördelarna med tiotalssystemet och tillsammans med detta decimalsystemet.

Vi skall emellertid inte fördupa oss i dessa ting, men i stället sluta med ytterligare ett par räkneexempel.

"Om man för 64 plåtar fått 8 Tunnor sill; kunde någon fråga, huru många Tunnor strömning vore till fångs för 37 plåtar?"

*

Här visar sig Almquist från sin allra lömskaste frågesportmagistersida. Frågan går nämligen inte att besvara, eftersom man inte vet förhållandet mellan sill och strömning.

Men däremot kan denna lilla rara bild ur livet utnyttjas för en räkneoperation:

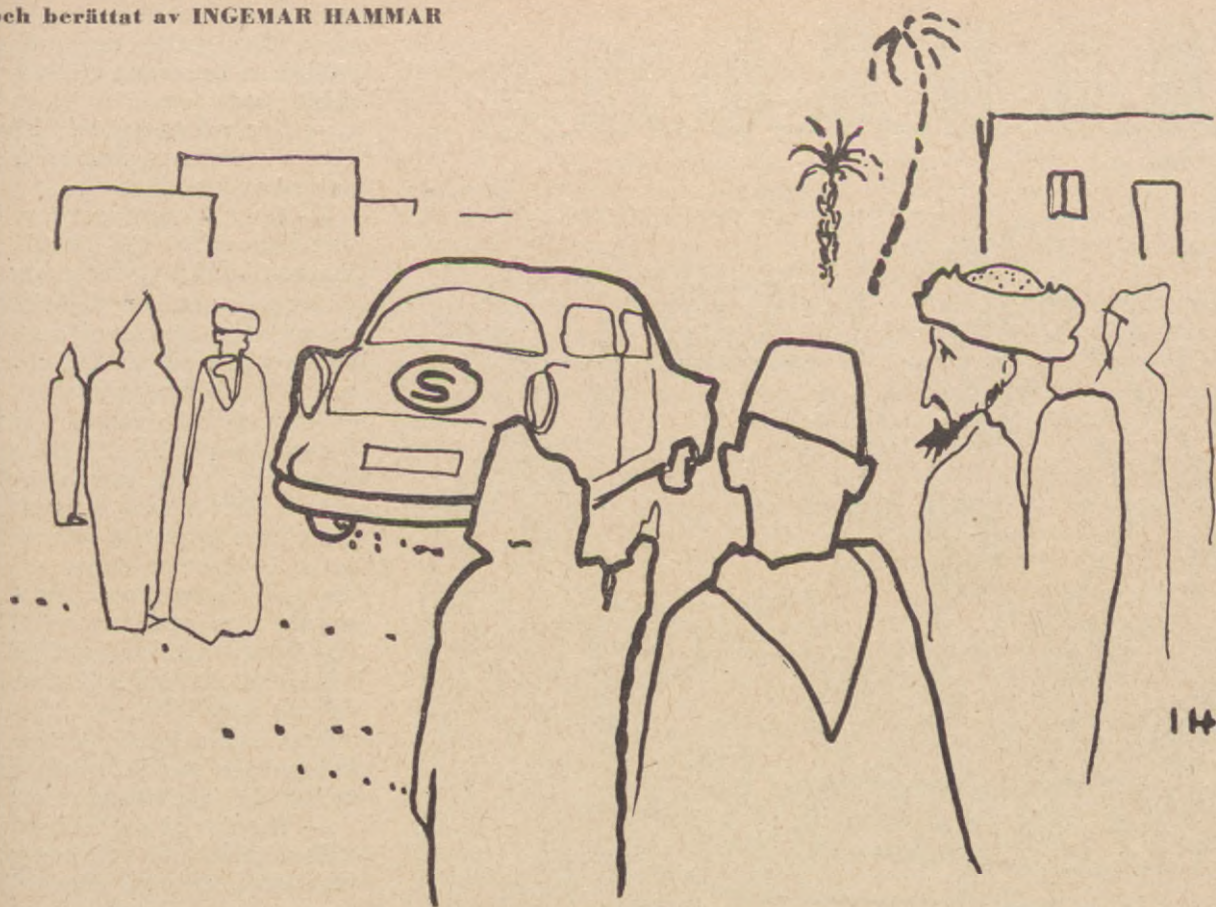
"Flickorna Sara och Clara nystade garn af så olika finhet, att Claras tråd var dubbelt så grof. När deras nystan voro färdiga, vägde de dem. och befanns Claras nystan väga 1 pund 2 lod, men Saras blott 24 lod. Nu sade Clara: om mitt nystan innehåller 1200 alnar tråd, huru många alnar har du då i ditt?"

Är det inte en förtjusande bild ur livet som målas upp? Man tycker sig kunna se de båda rara, intelligenta flickorna sitta där nystande. Hur de väger upp sina nystan och hur den mest klyftiga — Clara — med ett skälmskt ögonkast försätter sin mednysterska i förlägenhet med den besvärliga frågan. Hur de plockar fram papper och gåspenna och räknar så att bläcket yr om det.

Det måste ha varit s. k. lustbetonad undervisning för de goda eleverna i Nya elementar . . .

² Lisspund.

Möte med landsman

Den marockanska solen stod nästan i zenit och dagen var het. Jag kom ut från kasban i Rabat — genom ödets vänliga omsorg hade jag fått tag i en ateljé mitt uppe i arabstan — och var på väg till européernas stadsdel för att köpa färg.

På den breda och palmomgärdade aveny som leder till stora katedralen fick jag se en hop bruna burnusklädda figurer stå i en tätt sammanpressad kedja och titta på nånting mitt uppe på backkrönet.

Det är ingenting märkvärdigt i att araber är nyfikna och tittar. Men när jag kom närmare fick jag svårare att förstå det. Medelpunkten för det allmänna intresset tycktes nämligen vara en grå bil, som stod parkerad vid trottoaren. Man lutade ihop huvudena och diskuterade lågmält. Detta avbröts av skratt och oartikulerade läten.

Bilar är ingen ovanlighet i Marocko. Nästan varje kolonialfransman har en bil. Och jag undrade vari det märkvärdiga med just denna bil kunde ligga.

Då jag kom närmare, såg jag att det stod ett svart S på bilens bagagelucka. Då blev naturligtvis jag en aning förvånad. Bilen var alltså svensk. Men att araberna skulle anse just en svensk bil för något så märkvärdigt hade jag svårt att förstå. I synnerhet som araber sällan kan läsa europeisk text.

Till slut begrep jag. I förarsätet satt en äldre, magerlagd herre och rakade sig. Han tittade djupt och allvarligt i backspeglarna, medan han förde en rakborste i roterande rörelser över hakan. Då och då doppade han rakborsten i ett vattenglas framme vid siktrutan. Varefter han fortsatte som om ingenting hänt. Han tycktes vara fullkomligt omedveten om allt ståhej kring sin person och såg varken mig eller araberna.

Där hade vi alltså orsaken. I Marocko är det inte vanligt att vita män förrättar morgontoaletten i sina ägandes bilar. Sánt gör man på hotellet eller i den egna villan. Det var därför infödingarna greps av munterhet.

Själv hade jag inte sett en landsman på över ett år. Jag hade legat nere i dessa nordafrikanska avkrokar och målat araber och förra gången jag såg svenskar var det i Marrakech — två ynglingar hade kommit med flyg på en vecka för att fotografera sig på kamelrygg utanför stadens murar. Varefter de skyndsamt hade rest hem igen.

Mannen såg mycket aristokratisk ut. För att inte säga högdragen. Skulle man våga störa honom? Jag knackade diskret på rutan.

Han tittade upp. Såg närmast förargad ut. Så vevade han ned rutan och frågade kort och nästan ovänligt:

— Vem är ni? Vad vill ni?

Jag bad om ursäkt för intrånget men förklarade att jag bara ville ta tillfället i akt och hälsa en som jag trodde landsman välkommen till dessa sydliga trakter. Även med risk att jag störde morgontoaletten.

Men den magre mannen såg först bara irriterad ut. Han tänkte visst veva igen mitt för näsan på mig. Men

Mohammed svettades, affären fortsatte, stämningen blev en aning tryckande...

så tittade han igen, och ett förklarar skimmer gled över hans ansikte.

Han lade ifrån sig rakkniven och och drog en djup suck. Så knäppte han sakta händerna och sade:

— Tack gode Gud, för att ni kom.

Jag funderade på om mannen hade fått solsting i värmen, men så fortsatte han:

— För ser ni — jag sitter där jag sitter, jag!

— Hm... Jasså, sade jag. Jo — men det är ju inget fel i det, eller hur? Skön vagn att sitta i också, för den delen!

— Äsch, sade han, ni begriper då ingenting. Jag kommer inte ur fläcken, förstår ni! Förstår ni verkligen inte?

Det var svårt att förstå. Bilen såg snygg ut. Jag frågade om han fått motorstopp. Mannen nickade ivrigt.

— Och ni kan inte hitta felet?

— Nej!

— Men det finns ju en massa reparatörer!

Mannen blev livlig, nästan häftig. Så fräste han till:

— Reparatörer! Dom talar ju utrikiska värenda en! Man förstår ju inte vad dom säger! Jag kan ingen utrikiska. Det är ju därför jag sitter här. Ni begriper då ingenting.

Hans ansikte förändrades och fick ett listigt uttryck.

— Men så tänkte jag, förstår ni. Jag sitter här, jag. Så kommer det nog nån som kan svenska till slut. I dag kom ni. Jag räknar aldrig fel, ser ni! Det var i går jag tänkte, ser ni.

Jag talade inte om att jag inte sett en svensk på de sju månader jag varit i stan och att han kunnat få

vänta mycket länge, om han haft otur. Nu gällde det tydligen att hjälpa en landsman ur en knipa. Så därför sade jag:

— Jag måste gå och köpa färg. Kan ni vänta en kvart, så ska jag se vad vi kan göra.

— Om... sade mannen i bilen. Jag kan vänta till i kväll. Eller i morgon kväll. Jag sitter här, jag!

Jag gick och kom tillbaka. Då hade araberna försvunnit och mannen avslutat sin rakning. Nu satt han och räknade knappnålar.

— Jasså där är ni, sade han. Knappnålar är något för sej, egentligen. Ni förstår, jag bor och äter i bilen. Man måste ju vara ekonomisk. Sen ligger jag naken om nätterna — och man måste ju tänka på anständigheten. Så jag har ett tygskynke som jag sätter runt fönstren. Till detta använder jag alltid knappnålar. Det ska vara 87 stycken. Jag räknar dem alltid, ser ni.

Han fick antalet att stämma, vilket tycktes bereda honom djup tillfredsställelse. Sen sade han:

— Nu ska jag äta frukost.

Han gick bort till bagagekofferten och låste upp. Där möttes jag av en nästan bländande syn. I tätarader stod massor med mat, svensk mat. Spisbröd, margarin, konservburkar, och så rader av mjölk och vichyvatten. Det var fantastiskt. Jag frågade hur maten hade klarat sig i värmen.

— Nja, sa han. Inte är margarinet riktigt det samma nu som när jag startade från Ulricehamn Och i förrgår exploderade en vichyvattenflaska. Men det gör inget. Det finns mer under baksätet.

Han hade redan hunnit breda sig smörgåsar och fortsatte mellan tuggorna:

— Ni undrar kanske varför jag har så mycket vichyvatten med mej? Jo, det beror på magen, ser ni. Jag har så förskräckligt dålig mage. Utrikisk mat kan jag inte äta — den är nog inte bra för svenska magar. Och absolut inte för dåliga magar. Därför har jag mat med mej. Tryckkokare och fotogenkok har jag också. Så slipper man lorten. Utrikisk lort är nog inte alls nyttigt, tror jag...

Jag tänkte fråga om jag fick smaka en svensk smörgås, men dels såg inte mannen ut som om han skulle ha tyckt om det, dels var margarinet i hög grad oaptitligt. När han slutat äta, satte vi igång och sköt bilen fram till utförsbacken. Sen

rullade den själv ända ned till Pierre Breteuils reparationsverkstad. Jag kände Pierre en smula. Idag var han ensam hemma. Han hittade snart felet. Det var så litet att han ville inte ta betalt en gång.

När alltsammans var klart, tittade min landsman länge och forskande på mig. Till slut sade han:

— Jasså det förvånar er att jag inte kan utrikiska. Men då ska jag bevisa att jag inte behöver kunna utrikiska. För att ni varit hygglig och hjälpt mej med den här struntsaken ska ni få se hur jag gör affärer. Jag kan siffror, förstår ni. Siffror begriper araber och spanjorer och tyskar och fransmän. Judar också. Siffror förstår alla. Det är därför jag inte behöver kunna utrikiska. Jag klarar mej i alla fall, vart jag än kommer.

Medan vi gick fram till Mohammed ben Achmeds fruktstånd, fortsatte mannen sin monolog:

— Ni ska förresten få två apelsiner också, som tack för hjälpen. I alla fall. Trots allt. Ja, kanske tre...

Mohammed ben Achmed satt själv i fruktståndet och hälsade med ett brett grin:

— B'slamah! sa han. Labess? Labess alik?

Jag förklarade att mannen jag hade med mig var en landsman som ville göra affärer och Mohammed nickade glatt. Så började kommersen.

Först tittade min landsman länge och något föraktfullt på varorna. Så plockade han åt sig sex apelsiner, två bananer och en tomat. Hans rörelser var långsamma och väl avvägda och ingav en viss respekt. Så tog han ett block ur en ficka, en penna ur en annan och räckte alltsammans till Mohammed.

— Vad vill han, undrade Mohammed.

— Han vill att ni ska skriva priset, tror jag...

Mannen bleknade något och gav mig en ilsken blick.

— Var vänlig och stör inte affärens gång, sade han.

Mohammed skrev och räckte tillbaka blocket. Min landsman betraktade summan länge och ingående. Så skakade han på huvudet, strök ut Mohammeds siffror och skrev ett nytt och lägre pris. Räckte tillbaka blocket.

— Vad vill han? undrade Mohammed på sin breda kabyldialekt.

— Han vill pruta, tror jag.

— Jag ber att få påpeka det olämpliga i att störa affärens gång, upprepade min landsman irriterat. Jag beslöt att vara tyst i fortsättningen.

— Nej, det går inte, sade Mohammed. Bönderna är så dyra på sitt nu för tiden. Annat var det förr. Det går inte.

Han ruskade på huvudet och räckte tillbaka blocket. Då lade min landsman tillbaka en apelsin, en banan och så tomaten. Han tog i stället två plommon, varefter han skrev ett nytt pris och lämnade fram blocket. Men Mohammed skakade ännu ivrigare på huvudet. Mannen lade då tillbaka ytterligare en apelsin, plockade åt sig en bit gurka och skrev ett nytt pris.

Mohammed vred på sig, men nickade samtycke i alla fall. Det var dödyst omkring oss. Men jag såg hur svetten började bryta fram på arabens panna.

Men det resulterade bara i att min nyförvärvade vän skrev ett ännu lägre pris på sitt block.

Mohammed svettades. Affären fortsatte. Ett tjugotal gånger gick det lilla anteckningsblocket fram och tillbaka under tystnad. Lika många gånger bytte bananer, apelsiner, mandariner, tomater och gurkbitar sida. Stämningen blev en aning tryckande.

Mohammed blev så småningom blå i ansiktet. Till slut brast hans tålamod. Han slet sitt skägg och ropade med klagande röst:

— I Allahs namn — låt främlingen få som han vill! Jag orkar inte längre! Jag har handlat med armenier och greker och judar och allsköns förbannat pack — må hundarna vattna deras gravar! — men detta är toppen! Sa ni att han var en landsman till er?

Hans skuldror skakade, när han fortsatte:

— Ja, ja... Det står skrivet i stjärnorna... Snart kommer polisen och tar mej för att jag inte kan betala hyra för standet, snart dör mina små barn av svält och snart dör jag också. Mohammed sjönk ner bakom sitt stand och slog avvärjande ut med händerna.

— Låt honom ta det — alltihop!

Mannen vid min sida var blek och behärskad, men det glänste en smula av triumf i ögonen. Ungefär något liknande som man ser hos inbitna pokerspelare, när de kammar hem en storpott. Han räckte över betalningen och vände sig till mig:

— Så här handlar man med araber, sade han. En femtedel av priset fick jag. Ni ska förresten få tre apelsiner i stället för två — jag är inte snål, förstår ni. Men nu måste jag resa igen, jag har ett möte i Tanger innan kvällen.

Han satte sig i bilen och startade motorn. Så tittade han på mig och sade:

— Säg mej, anser ni verkligen att jag behöver kunna utrikiska?

Jag var stum, men skakade på huvudet i samförstånd. Hans ansikte fick något förvridet över sig. Så sade han:

— Men tycker ni inte det är bra synd ändå... att jag ska ha så förtvivlat dålig mage... Vilka affärer man skulle kunna göra annars...

Jag nickade fortfarande. Mannen tycktes nu vara nöjd. Han trampade ned gaspedalen och rullade ut på gatan. Han tog mycket riktigt den norrgående vägen.

Men när jag vände mig om för att säga adjö till Mohammed, var han försvunnen. Med tre apelsiner i fickan vandrade jag sakta tillbaka upp mot kasban.

KULTURELLT (Forts. fr. sid. 15)

August Strindberg hade en välvillig inställning till filmen på sin tid, trots att denna konststart då var i sin linda och skrev på en förfrågan om filmning av hans böcker at "ni får 'kinematografer' så mycket ni vill av mina verk". Den franske nobelpristagaren François Mauriac har länge hyst misstroende till filmen som konststart jämfört med teatern. Filmproducenterna ha sökt få honom att ändra ståndpunkt men förgäves ända tills han nyligen plötsligt fick en idé och så blev det en film. Mauriacs första film "Det levande brödet" väntas bli färdig i vår och själv beklagar han att han tvekat så länge; nu ska han ta skadan igen. Då Mauriac som bekant är en religiös författare är det ganska naturligt att hans första film kommer att handla om religion och kärlek. Idén spinner omkring en ung man som blir kär i en flicka men plösligt upptäcker att hon är strängt religiös. Själv har han aldrig satt sin fot i en kyrka och i filmen ska vi så småningom få veta hur ynglingen via kärleken kommer på en förtrolig fot med Gud.

Skeptiska iakttagare mena att nu kommer den flitige nobelpristagaren att göra ett riktigt klavertramp, men han låter sig inte avskräckas. "Jag tror att filmen blir bra", säger han, "och blir den dålig så är de enbart mitt fel. Jag tar konsekvenserna." Så säger den snart sjuttioårige nobelpristagaren och arbetar lugnt vidare med sitt filmanuskript.

S. H.

Till söderns sol och nejder

längta många så här års, men man får inte vara för säker på att till exempelvis en vistelse vid Medelhavet blir vad man drömt om skriver *Gunnar Edström* i en artikel i *Svenska Läkartidningen* om klimatbehandling.

I stort sett ha mina erfarenheter varit en besvikelse. Klimatet i länderna omkring Medelhavet är under vintern — den tid på året då vi främst behöva dess terapeutiska effekt — i stor utsträckning växlande och opålitligt, kallt och fuktigt. Inomhusklimatet, som under denna årstid även här nere är av stor vikt, är oftast under all kritik. Hotell och hus äro ej så solitt byggda som våra. Värmeledning och värmeugnar saknas oftast. Finnes sådana, fungera de dåligt. Väggar äro otäta. Det blåser tvärs genom dem.

Är det mulet och regn, besväras därför kyla och fukt. Allt blir fuktigt och rått, möjligt och skrynkligt. Det går ej att torka en nylonskjorta på en natt, ej heller att få ett par våta skor torra. Men så skinner solen upp under några dagar. Allt förvandlas som genom ett trollslag. Solen värmer och lyser, torkar, stimulerar och tröstar.

Resenärernas växlande erfarenheter äro därför förklarliga. De växla efter väderlekens skiftningar. Den ene har kommit att göra sin resa under goda stjärnor och härligt väder, den andre under en tid, då cykloner och lågtryck dominerat trakten med regn, blåst och kyla som följd. Lika litet som hemma i Sverige är klimatet vid Medelhavet under vintern enahanda. Samma förhållanden råda på Kanarieöarna.

Men mycket av effekten med ett klimatbyte kan även ligga på det psyko-

logiska planet, miljöombytet osv. Vid långvariga sjukdomsfall, där vägen står och väger i kampen mellan sjukdom och hälsa, kan klimatbytet bli utslagsgivande. Det är många faktorer att ta hänsyn till — om man skall till — eller avråda en sådan resa. Ej blott rent medicinska utan även ekonomiska, sociala och familjära förhållanden måste balanseras mot varandra.

Familjeläkaren var i gången tid

den personlige rådgivaren och hans lugnande, välgörande inflytande skulle behövas i vår centraliserade och mekaniserade tid skriver docent *Gunnar Biörck* i *Socialmedicinsk tidskrift*: Ty all läkarefarenhet, i vår del av världen, bekräftar, att samtidigt med denna tendens till centralisering, som framför allt betingas av den ökning av våra kunskaper, vilken — på grund av mänskohjärnans otillräcklighet — lett till specialiseringen av i dag, finns hos våra patienter, hos människor ute i samhället en ostillad hunger efter personlig anknytning till en läkare, till en allmänmänsklig rådgivare och vän, till någon biologiskt och psykologiskt skolad medmänniska, som kan förstå, förklara och ge råd både i triviala och i djupt allvarsamma frågor.

Den personliga sjukvården behöver läkare med tid och intresse för sina patienter — läkare som känner till den miljö i vilken de lever och arbetar framhåller docent *Biörck* bl. a. i sin läsvärda artikel.

Historiska gödkurer

mot tuberkulos behandlar *Köpings-Posten* i en artikel, varav framgår att fetman inte i alla tider betraktats som en folksjukdom — eller vad sägs om följande data om dietföreskrifter för tbc-sjuka?

En gödningsperiod har också förekommit. Mjök från åsnor eller kvinnobrust ansågs särdeles livgivande. Metoden var dock ingalunda ofarlig. Det finns exempel på hur en ung britt smittade två av sina ammor till döds.

Senare började man tala om kraftig föda som kött, fisk, ägg och varjehanda soppor. Vid senaste sekelskiftet började enstaka läkarröster höjas i protest mot den ohämmade gödning av tbc-patienter som gjort sig gällande. Vid måltiderna förekom sträng övervakning, och det var inte ovanligt med tappra patienter, som hävde i sig tre stadiga måltider per dag, vartill man drack 4—6 liter mjök och ändå kunde fylla på med ett dussin råa äggulor. Däremot föreskrevs inte som ett par hundra år tidigare nyttan av hund- eller människofett. Frosseriet kompletterades av en expert, som lät insmörja patienterna med svinfett i den tron att kroppen på en vecka skulle absorbera ett halvt kilo därav genom huden.

Problem i brännpunkten

- Fulla sysselsättningens upprätthållande
- Standardhöjning och arbetstidsförkortning
- Planhushållning och organisationernas frihet
- Företagsdemokrati och trivsel i arbete
- Ökad trygghet och pensionering
- Kulturpolitikens aktuella uppgifter
- Avspänning och samarbete mellan folken

Information och debattinlägg i tidens frågor ger

FACKFÖRENINGSRÖRELSEN

— LO:s tidskrift — organ för den samlade fackliga rörelsen —

Postprenumeration 10 kr. per år

GUNNAR SKARP IN MEMORIAM

Vår tidskrifts mångårige och trogne schackredaktör Gunnar Skarp har ryckts bort genom en olyckshändelse. Skarp, som var 53 år gammal, tillhörde toppen av den svenska schackeliten. I egenskap av landslagsspelare har han åtskilliga gånger försvarat de svenska färgerna i landskampsmatcher och internationella tävlingar. Vid sidan av sitt schackredaktörskap ägnade han sig åt en mångsidig litterär verksamhet.

Sin karriär som schackspelare började Skarp på 30-talet och har sedan dess kämpat i många Sverigemästerskap. Den största framgången kom i Visby 1954, där han blev SM-trea.

Som människa var den framlidne en av det svenska schacklivets trivsammaste gestalter. Ovanligt försynt och objektiv i sina omdömen, skilde han sig fördelaktigt från den skara skrytsamma egocentriker, som tyvärr alltför ofta befolkar klubbar och tävlingar.

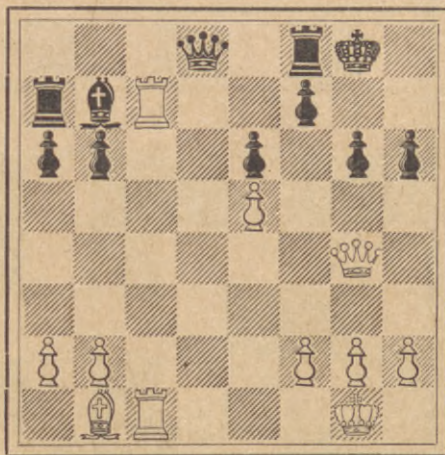
I Gunnar Skarp har det svenska schacklivet mist inte enbart en framstående spelare och skribent utan även en av sina bästa och mest sympatiska representanter.

A. Hildebrand

Följande partislut är ett vackert exempel på G. Skarps stora skicklighet. Med några få drag förvandlar han en svår ställning till vinst. Partiet spelades vid SM i Visby 1945 mellan Skarp (svart) och Sune Hjorth (vit).

Efter vits 24:e drag var ställningen följande:

G. Skarp

S. Hjorth

Vit hotar med Lxg6, som dock svart parerar med det eleganta

24. — — Lb7—f3!

25. Dg4—c4 Dd8—g5

26. g2—g3 b6—b5!

Svart befriar sitt spel med tempovinst.

27. Dc4—c3 Ta7xc7

28. Dc3xc7 Tf8—d8!

29. h2—h4 Dg5—d2

30. Dc7—c2 — —

Vår nye schackredaktör

Red. A. Hildebrand, Uppsala, som redigerar Schackbladet, organ för Sveriges Schackförbund, kommer fr. o. m. detta nummer att ansvara för Status schackspalt.

Hotet Dd1? måste avvärjas. Textdraget leder dock till kvalitetsförlust.

30. — — Dd2xc2

31. Lb1xc2 Td8—c8

32. Kg1—h2 Lf3—e4

33. Lc2xe4 Tc8xc1

34. Kh2—g2 b5—b4

35. Kg2—f3 Tc1—a1

36. Le4—d3 Ta1xa2

Uppgivet.

KVÄVGASBEHANDLING...

(Forts. fr. sid. 6)

Emellertid har metoden utan tvivel sitt stora värde och den förtjänar säkerligen alltjämt att användas, ehuru i begränsad omfattning.

Den stora recidivtendensen är ett allvarligt problem

Sedan början av 1940-talet har antalet återintagna vid de svenska sanatorierna ständigt ökat från omkring 40 % år 1941 till 66 % år 1953.

Återintagningarna kan naturligtvis inte utan vidare jämföras med recidiv, men i det stora flertalet fall torde det väl ändå röra sig om sådana — i varje fall i landsorten — och kan alltså säkerligen tas som en exponent för recidivens omfattning. Det säger sig väl också nästan självt, att när lungtuberkulosen blir benignare, nyinsjuknanden är färre och när vi fått läkemedel, som kan överföra tuberkulosen från en toxisk, akut och exsudativ fas till ett benignare kroniskt skede (definitiv läkning

under antimikrobiell terapi är relativt sällsynt vid lungtuberkulos), måste recidiven bli frekventare.

Om man nu vill försöka komma till rätta med recidivtendensen, som måste betraktas som ett av tuberkulosens huvudproblem av i dag, måste man tydligen gå radikalare till väga än hittills. Det betyder att den kroniska lokaliserade lungtuberkulosen i stor utsträckning bör bli föremål för resektion, varigenom många recidiv kan förebyggas, men det betyder också att den färsk tuberkulosen måste behandlas så effektivt, att den om möjligt hindras att utveckla sig till en kronisk process.

Även färsk tbc bör således behandlas radikalt, även när den till omfattningen är obetydlig. De hjälpmedel vi härvidlag har till förfogande är sängläge, de nya antimikrobiella läkemedlen och temporär kollapsbehandling. Endast i undantagsfall kommer resektion till användning. I fortsättningen drar docent Birath en lans för sängläget, som synes vara underskattat i vårt land, och påvisar att detta är motiverat

med hänsyn till läkeprocessen. Till frågan om kvävgasbehandlingens effektivitet hänvisas till flera undersökningar, som visar vackra resultat, även här har metoderna förbättrats, men man får inte glömma att detta också i viss utsträckning skett med hjälp av de nya kemiska preparaten. De förr så vanliga exsudaten har nu reducerats till en obetydlighet medan man tidigare kunde räkna med exsudat i omkring 50—60 % av fallen inom 6 månader efter kvävgasanläggningen. På tal om statistiska jämförelser vill författaren också erinra om att många av dessa siffror och sammanställningar i stor utsträckning daterar sig före den antibiotiska behandlingstiden. Sammanfattningsvis betonas att kvävgasbehandlingen av i dag har väsentligt striktare indikationer än tidigare, men att den — använd på rätt sätt — leder till gynnsamma resultat och att de komplikationer, som tidigare hotade, nu är så gott som obefintliga. Man bör alltså alltjämt med framgång kunna använda den för att förebygga framtida recidiv.

KORSORD nr 3

Lösning till korsord nr 1

VÅGRÄTT: 1. Mimik. 5. Blask. 8. Ackja. 9. Selen. 10. Skall. 11. Apa. 13. Hotell. 15. Orkidé. 18. Juel. 20. Östergyllen. 23. Agda. 24. Stapel. 27. Inslag. 30. Ägg. 31. Rätta. 32. Avsky. 33. Kuvär. 34. Törst. 35. Ekart.

LODRÄTT: 1. Musch. 2. Mulet. 3. Kanalje. 4. Äkta. 5. Basar. 6. Apati. 7. Kälke. 12. Plural. 14. Olöst. 15. Olydig. 16. Kal. 17. Dynga. 19. Egg. 21. Typ. 22. Langare. 24. Skryt. 25. Aktör. 26. Elakt. 28. Lusta. 29. Grymt. 30. Älva.

Pristagare

1:a pris kr. 10:—, Anna Borg, Vallgatan 23, Göteborg.

2:a pris kr. 5:—, Tora Andersson, Klostergatan 10, Ystad.

Tävlingsregler.

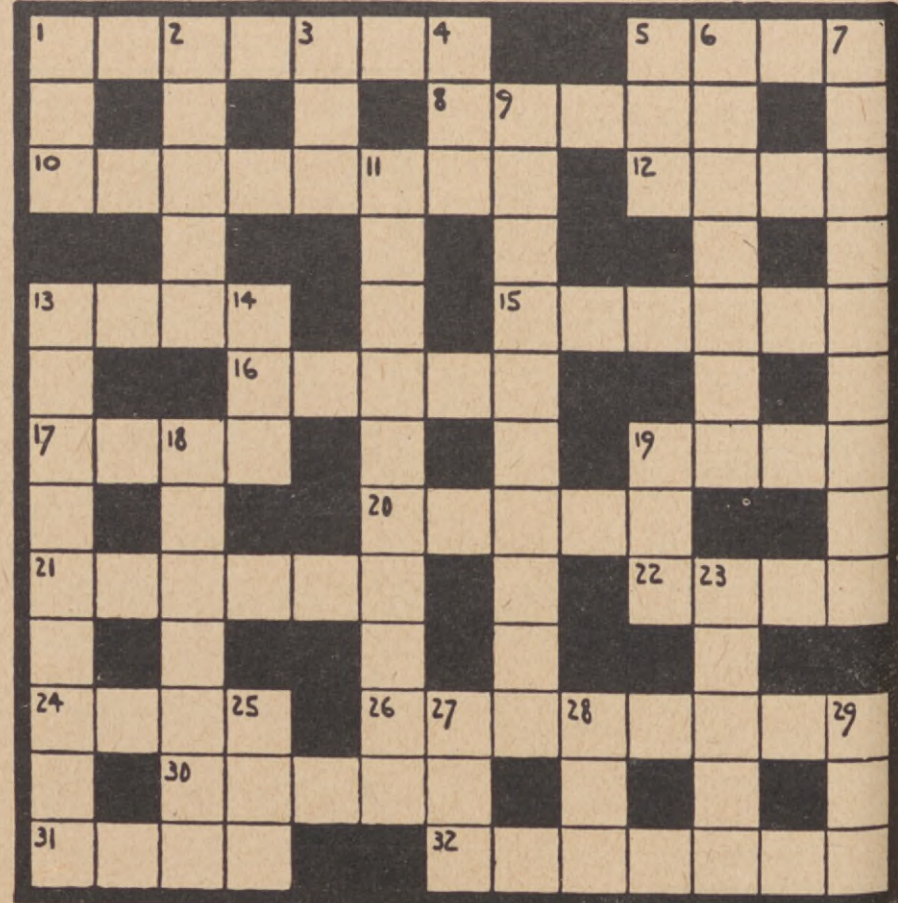
Lösningar till korsord nr 3 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm hmtl, illhanda senast den 10 april 1955. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 3". Glöm ej att tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på 10:— och ett på 5:— utdelas. Lösning och pristagarnas namn kommer i majnumret.

VÅGRÄTA ORD:

1. En gammal visdomskälla. (7)
5. Viktig post i vår budget. (4)
8. Sannerligen ingen vardagskaka. (5)
10. En hopplöst oromantisk åkomma. (8)
12. I gruva och biljard. (4)
13. Bevis på avbruten njutning. (4)
15. På livets tröskel. (6)
16. Dess toner höras i kapell. (5)
17. Är man väl, om det är för ruskigt. (4)
19. Ateism. (4)
20. En kvarts lek. (5)
21. Kanske en Caligula. (6)
22. Svart sådan är verkligen av ondo. (4)
24. Springflickan blev gick med buljongtärningskungen. (4)
26. Torde tarvas när täcket är tunt. (8)
30. Frank. (5)
31. Ryktet om Mark Twains död. (4)
32. En som har fina smaknerver. (7)

LODRÄTA ORD:

1. En sju åtta stycken. (3)
2. I vissa fall svårt för utlännning att få. (5)
3. Tös och tid. (3)

4. Slukar sitt omyända. (3)
5. På bakben. (3)
6. Plutos plats i planetsystemet. (7)
7. "Om en flicka vet en hel del om — så kan man slå vad om att hon är intresserad av den unge planetarie-assistenten som hon dansat med några gånger." (9) *(Vicki Baum)*
9. Ett jätteföretag i byggnadsbranschen. (10)
11. På räkenskapens dag. (10)
13. Örn och bäver, stork och lo. (9)
14. Skrev om sällsamma saker. (3)
18. Hörs från ett sorgligt håll. (7)
19. En kallblodig varelse. (3)
23. Behöver inte bevisas. (5)
25. Kvickheten är förståndets —, har någon sagt. (3)
27. Står i sitt flor i sinom tid. (3)
28. Hoppas inte omkring i svenska marker. (3)
29. Är gummirock och krösus ock. (3)

GEFLE METALLGJUTERI

SVEN G. DAHLQVIST

Upplandsgatan 9, Box 251

Telefon 144 99

GÄVLE

Utför metallgjutgods i alla rödgodslegeringar i styckevikter upp till 600 kg.

Lagerbussningar alltid i lager.

BEGÄR OFFERT.

Rörtekniska Byrån A.-B.

A. Nyström, V. Roxman

T. Ericson, A. Thingwall.

★

N. Mälärstrand 24 — STOCKHOLM

Tel. 52 44 44, 52 44 45

Konsulterande ingenjörfirma för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar.

TILL TUBERKULOSENS ...

(Forts. fr. sid. 8)

ständigt hade tillgång till medicinsk vård. "Vilka sidor av sanatorielivet tycker ni bäst om?" gav till resultat att 11 öppenhjärtigt svarade "inga", 7 uppskattade att de hade mera fritid än när de var friska och lika många att man hade lättare att få vänner på sanatoriet. Bara en enda satte det största värdet i att man fick besök.

11 tyckte — på en annan fråga — att personalen vid sanatoriet verkade lugnande på patienterna, 8 svarade att den ingav förtroende. 9 hade en rakt motsatt uppfattning och 2 var rädda för läkare och personal.

På frågan vad de hade tänkt på första dagen på sanatoriet, svarade 12 att de hade varit allmänt deprimerade, 9 hade mest undrat över hur länge de måste stanna och 5 hade känt sig ensamma eller främmande. Bara 3 hade tänkt på döden. Beträffande fritidssysselsättningar på sanatoriet dominerade läsningen, följd av handarbete och slöjd, radio och brevskrivning. I fråga om läsningen undvek 4 helt att läsa något om tuberkulos, 20 hade inte lust att läsa om sin sjukdom, 4 läste litet om den och 4 läste så mycket som möjligt om den.

Upplysning om tuberkulos hämtade 12 från de trycksaker de fick på sanatoriet, 10 från andra patienter och 8 av doktorn (de 12 som haft med medicinska förhållanden att göra tillfrågades inte om detta). Av de 20 visste 17 ingenting om tuberkulos innan de sjuknade, 3 något.

Beträffande den upplysning om sjukdomen, som de fick av medpatienterna, svarade 14 att den gjorde dem bekymrade eller rädda och bara 2 att de kände sig uppmuntrade av den.

På frågan om föreläsningar e. dyl. om tuberkulos på sanatoriet skulle kunna vara till hjälp för nykomna patienter svarade 29 att de skulle ge mera förståelse och större trygghet inför sjukdomen. I fråga om önskemål i övrigt ville 19 ha bättre mat, 7 mera individuell behandling och 6 mera underhållning. Vad man saknade mest var i 11 fall samlivet med det motsatta könet, 9 saknade mest bio och andra nöjen och 7 familjen. Endast 1 saknade "full hälsa".

Viktig var frågan om vederbörande hade några psykiska svårigheter före insjuknandet. 17 svarade ja, 12 nej och 3 visste inte riktigt. Bland ja-svaren finner man tråkigheter hemma, pressande arbete, inre oro etc. Övervägande gällde det rent personliga problem.

*

Sammanfattningsvis anser dr Derner att själva diagnosen tuberkulos är en chock för de flesta och styrkan av denna chock är mera beroende på vederbörandes inställning till sjukdomen tuberkulos än på symtomen i det aktuella fallet. Under sanatoriviselsen är vederbörande i stort behov av psykisk uppmuntran och avspänning för att utplåna effekten dels av denna initialchock och dels av oron för framtiden.

Det stora problemet i sanatorie-vården, säger dr Derner, är konflikten mellan beroende och oberoende.

På sanatoriet måste patienten vara beroende av den rutin man ordnar för honom, sängläge, vila etc. medan man samtidigt måste förbereda honom för ett oberoende utanför sanatoriet. Konflikten tillspetsas i patientens önskan att lämna sanatoriet så snart som möjligt, samtidigt som han är rädd för och osäker på hur han skall klara sig utanför sjukhusgrinden, orolig för om förbättringen eller läkningen skall hålla osv. Därför måste den psykoterapeutiska behandlingen under hela sjukdomstiden spela en oerhört mycket större roll än den hittills har gjort. Enligt Derner måste den helt sidordnas med den medicinska!

Den så omtalade euforin avfärdar han som en felaktigt tolkad psykisk konstprodukt. Längtan att bli bra och att få lämna sanatoriet kommer den sjuke att spela över, att framställa sig bättre och mer optimistisk än han verkligen är, att på vetenskapligt språk dissimulera — rena motsatsen till simulera — för att övertyga sig själv och doktorn eller omgivningen om att än finns det hopp, även om plåtarna är fula och sputumproven visar plus. Innerst inne är alla lungsjuka rädda och bekymrade, säger Derner, och det är den rädslan som vi med alla medel — utom förstås lögnen — måste söka befria dem från.

Naturligtvis präglas Derner's undersökning i vissa avseenden av amerikanska förhållanden. Med tanke på de värden som står på spel skulle man därför önska, att det snarast möjligt kompletteras med en liknande kartläggning för svenska förhållanden!

Arne Tallberg

J. HEDMANS Litografiska Tryckeri

Eftr. LISA KRUSE

Specialitet:
**Reklam-,
Emballagestryck m. m.**

Box 690 A — GÄVLE 1 — Tel. 128 92

Ingv. Forsberg

Smides- &
Mek. Verkstad

BODEN

Strandplan 5 Tel. 110 72

— REKOMMENDERAS —

STOCKHOLM**Svenskt Papper
Aktiebolag**

Sveavägen 98, Stockholm

Alla slag av papper för
tryckerier**Specialitet:**Tryckpapper för böcker och
tidskrifter - Broschyromslag**Frivillig****sjukpenningförsäkring**kan tecknas av den, som har annan in-
komst av förvärvsarbete än av tjänst samt
av hemmafruar och studerande.Upplysningar lämnas av den allmänna
sjukkassan på orten.**STOCKHOLMS LÄNS
ALLMÄNNA CENTRALSJUKKASSA**
Sveavägen 61, Stockholm
Tel. 34 99 85**J U T E L U M P**Säckar och juteväv köpes. Fördämnings-
mattor, cisterner, sand- och torkgaltar
säljas. Koksgritor, Järnbalkar och Plåt.**A. JÖNSSON & C:o**
Timmermansgatan 47 - Stockholm
Tel. 43 03 59, 43 63 83**HUSHÅLLSSKOLAN
MARGARETA**MATSALAR — FESTVÅNINGAR
BUTIKERVid behov av: Papperspåsar, Om-
slagspapper och Bindgarn m.m.
vänd Eder med förtroende till**A.-B. CARL O. PALMGREN**
— PÅSFABRIK & TRYCKERI —Luntmakaregatan 79 - STOCKHOLM
Tel. 30 40 50 - 30 08 04 - 30 88 50**BODEN****Kommanditbolaget****BETONG**

SANDER & C:o, Hednoret

Telefon Boden 650 16

LULEÅ**AB Luleå Bryggeri**

Tel. 13 440 — LULEÅ

M A L M ÖVår hypermoderna anläggning svarar för
en god kundtjänst.**AB. KOLKOKS**
Malmö tel. 717 95 växel**påhlssons**

Malmö

bröd
gott bröd**MALMÖ**GRÄVMASKINER
ASFALTVERK
VÄGVÄLTAR
KOMPRESSORER
DE'CAUVILLE-LOK
BYGGNADSMASKINER**AB ÅSBRINK & Co**
MALMÖ**NORRKÖPING****AB BÄCKMANS VERKSTÄDER**
NorrköpingTillverkning och reparation av maskiner
och delar. Järnkonstruktioner.

När det gäller trycksaker

AB Trycksaker

NORRKÖPING

Tel. växel 209 52, 234 63

Allt i boktryck och offset.

NYKÖPING**AB Nyge-Verken**Hemgårdsvägen 10
Tel. 4200**SUNDSVALL****AB BENGT ANDERSSON**
MANUFAKTURAFFÄRSTORGATAN 17
Tel. 3311**KÖP SOLSTICKAN**

Teaterintresset

är nu större än någonsin

Landets största teatertidning

SCEN och SALONG

är ständigt aktuell och ger Er alla uppgifter om teater- och filmbranschen

Prenumerationspris pr år kr. 7:—

Prenumerera!

SCEN och SALONG

S:t Eriksgatan 101
Tel. 34 27 35-

Stockholm
Postgiro 35 86 20

Lundin & Lindberg

Tel. 313 64

Väduren 21
ESKILSTUNA

Tel. 313 64

mer än 1 miljon

"varsågod" per dag

Pressbyrån den svenska pressens eget distributionsföretag

ARBETSGLÄDJE

Uppmätt och färdigförpackat material för flättningsarbeten av olika slag såsom kakfat, serveringsbrickor, blomkorgar m.m. Populära och lättsålda modeller, begärliga på den öppna marknaden!

Rekvirera fullständig katalog

Vårt arbetsmaterial tillverkas och förpackas av sjuka och partiellt arbetsföra vid Arbetsträningsverkstaden vid Värnhems Vårdhem i Malmö. Vi vänder oss till sjukhus och vårdanstalter för att i samarbete med arbetsterapien ge sysselsättning åt sjuka och partiellt arbetsföra.

Two exempel ur vår katalog

HOBBYMATERIAL

Sallerupsvägen 26, Malmö
Arbetslokaler; Värnhems Vårdhem, Malmö

Tel. 163 94

FÖR STORKÖKEN!

MODERNA KÖKSMASKINER

Universal visp- & blandningsmaskiner, brödsärare, smördelare, uppskivningsmaskiner, potatisskalare, köttkvarnar, diskmaskiner, konservöppnare, huggblock etc.

AKTIEBOLAGET

R. & H. LUNDIN

MASKINAVDELNINGEN

L:a Nygat. 4 Stockholm Tel. 21 06 98, 21 15 22, 20 05 89

SOLSTICKAN

HJÄLP BARNEN
TILL *kälba*
KÖP SOLSTICKAN